

Montaurà

Nº 13 Hivern 1990-91

REVISTA DE MANCOR DE LA VALL

NEIXEMENT, dibuix de l'artista local Teresa Fontanet Mateu.

Montaura

MONTAURA, Revista de Mancor de la Vall.

Redacció : Grup de Mancorins.

Confecció : En Joan & Co.

Col·laboradors: Tots els qui vulguin.

IMPRESSIÓ: Informacions Llevant, S.A.

Dipòsit Legal: PM 3-1988.

EDITA: COL·LECTIU MONTAURA

Pl. Ajuntament, 1

07312 MANCOR DE LA VALL

Telèfon: 501776

Les responsabilitats dels articles
recauran només damunt de llurs autors.

Ajuntament	501776
Ambulàncies	200362
Ambulatori S.Soc. Inca	502850
A.T.S.	501880
Bombers	085
Dispensari Municipal	504865
Electricitat "Avaries"	500700
Escola "Montaura"	505991
Esperança, Telefon de la	461112
Fons Cultural Europeu	457777
Guardia Civil C.O.S.	295004
Guardia Civil Selva	515004
Meteorològica, Inform.	405814
Metge de Guardia (Nº 1)	581313
Notícies (de 8 a 20 h.)	721172
Parròquia	501828
Protecció Civil	721040
Pompes Fúnebres	500237
Telegrams per telèfon	722000
Toxicològica, Inform.	91-2620420
Tren, Estació Inca	500059
Urgències S.Soc. Inca	503882

SUMARI

Portada: "Neixement", dibuix de l'artista local Teresa Fontanet Mateu.

Pàg. 3 CRÒNICA, Gabriel Fiol Mateu.

9 DE CA NOSTRA, Jaume Gual Mora.

10 L'AJUNTAMENT INFORMA.

12 TOPONIMIA DOCUMENTADA -13-, Gabriel Fiol Mateu.

14 ELS LLINATGES DELS MANCORINS -12-, Gabriel Fiol Mateu.

15 ESGLÉSIA.- El Nadal a la serra peruana. Joan Pons Payaras.

17 BIBLIOTECA, Maria del Carme Indiviello.

18 Entrevista: JORDI VALLORI LLOMPART "de Can Veies". Jaume Gual Mora.

24 L'ESCOLA, El Claustre de Professors.

26 L'ESPLAI DE MINI-COLONIA, Grup de Monitors.

27 SALUT I EDUCACIÓ, Bel Garau.

29 UNA GLOSADA VUIT-CENTISTA.

30 ARA HA FET VINT ANYS.

31 TEMPERATURES I PLUGES A MANCOR, Miquel Saurina Vallori.

32 EL FUTBOL: El Montaura en el segon lloc de la classificació.

Joan Martorell Vallori.

34 ESPORTS: CLUB BASQUET JOVENTUT MONTAURA, Guillem Morro Mora.

35 PER LLEPAR-SE ELS DITS, La Cuina Mallorquina del Segle XVIII.

Joan Miralles.

Contraportada: IMATGES D'AHIR: Ses nocs dels anys cinquanta, comentari
d'En Biel de San Nadal.

CONSELL INSULAR
DE MALLORCA

Amb els Pobles

Gràcies a tots els qui han fet possible aquest Aniversari.

CRÒNICA

Octubre.-

El dia 1 començaren les classes de ball de bot de l'Escola Municipal de balls mallorquins, sota la direcció de la Sra. Joana Rotger. El nombre d'inscrits eren més de vuitanta.

El dia 3 morí En Miquel Galí Ferrer, natural d'Inca. Tant a la seva filla com al seu gendre Gabriel Darder, els donam el nostre condol més sincer.

El dia 6 nasqué Joan Antoni, fill de Macià Janer Mateu i de Maria M. Martorell Seguí. Felicitats.

També el dia 6, l'Associació d'Amics de la Tercera Edat, anà a passar-s'ho bé a So n'Amar on, després d'un bon sopar, pogueren gaudir d'un variat espectacle de música, ball i cant.

El dia 10 la gota freda, que dominava la climatologia mallorquina, ocasionà al nostre poble, pluges continuades des de les onze del matí fins avançades hores del vespre. La recent canalització d'aigües pluvials que baixen de Son Tomeu, es veié desbordada a causa de la gran quantitat de branques i fulles que arrossegaven. En canvi el torrent de Biniarroi, en la part coberta, no presentà cap problema. Alguns veïns

del carrer Margalida Sintes, sofriren les conseqüències de l'aiguat que baixava des del camí dels Rafals. També patiren entrebancs els cotxes provinents d'Inca, Selva o Caimari per caigudes de marges i per avingudes de torrents, com succeí vora el pou comú pel desbordament del xaragall que drena els Diumenges, Sa Coma i Montaura. A part de sustos i molèsties, no hi hagué desgràcies personals.

Entre els dies 11 i 14, un grup de socis dels Amics de la Tercera Edat, quaranta en total, realitzaren una llarga excursió fins a Galícia.

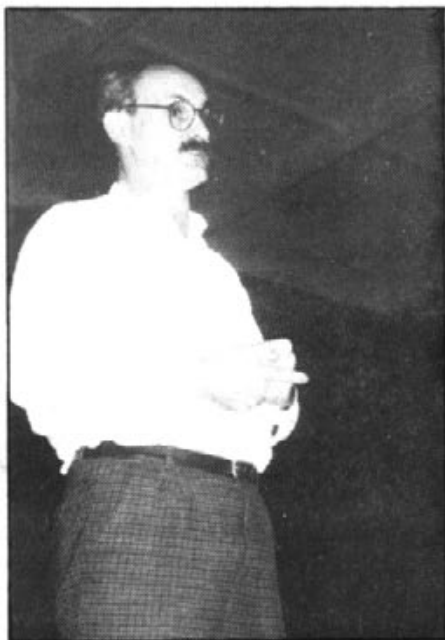
El dia 11 morí en Jaume Ferrer Genovart, espòs de Maria Martorell de Cas Ropit. A ella, a la seva filla Maria Antònia i demés familiars els donam el nostre condol.

Segons informa la premsa regional del dia 19, el mancorí Gabriel Mateu Gual prengué possessorí com a Delegat Balear del "Banco de Madrid". Li desitjam sort i encert en el seu nou treball.

El dia 20 es casaren Ramon Arrom Morro, regidor del nostre Ajuntament, amb Apol·lònia Coll Amer. Moltes felicitats.

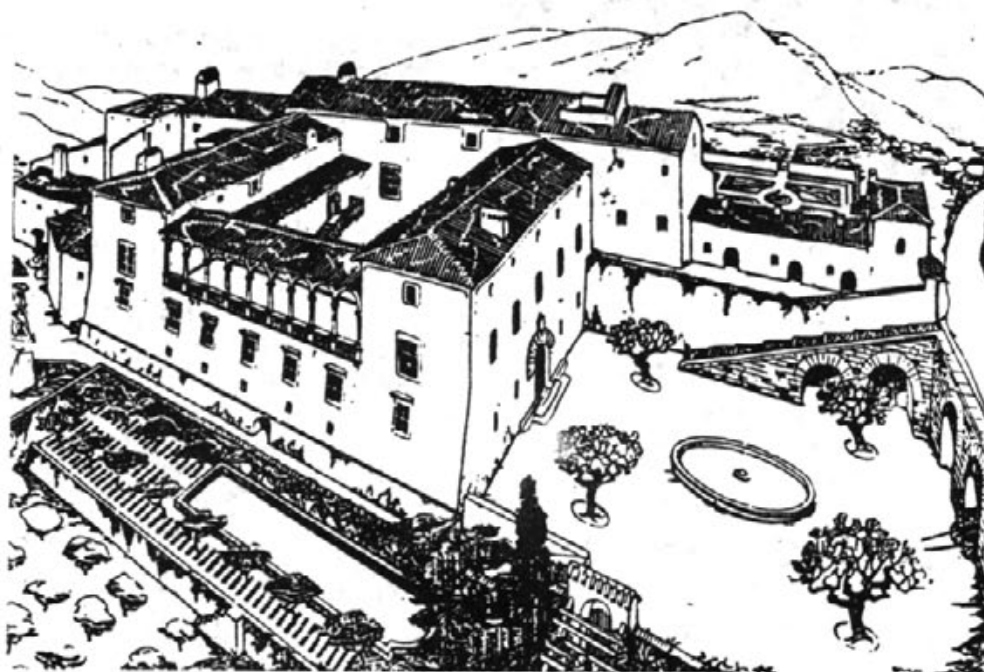
El dia 23, al Casal de Cultura, pronuncià una conferència

sobre la gastronomia mallorquina, el conegut tècnic d'hosteleria, Sr. Antoni Pinya Florit. En ella parlà de les relacions dels plats típics mallorquins amb alguns àrabs i jueus, finalitzant amb una apassionada defensa de la cuina tradicional mallorquina, enfront de les modes importades.

El dia 27 es tornà posar en marxa l'Associació d'Amics de la Tercera Edat. Els 105 inscrits, acomodats en dos autocars, visitaren els pantans del Gorg Blau i Cúber, la ciutat de Sóller i el famós palau rural de la Granja d'Esporles.

El dia 30 morí na Magdalena Mateu Martorell de Ca sa Salopa,

a Granja

A. Byne

als 77 anys d'edat.
Descansi en pau.

Novembre.-

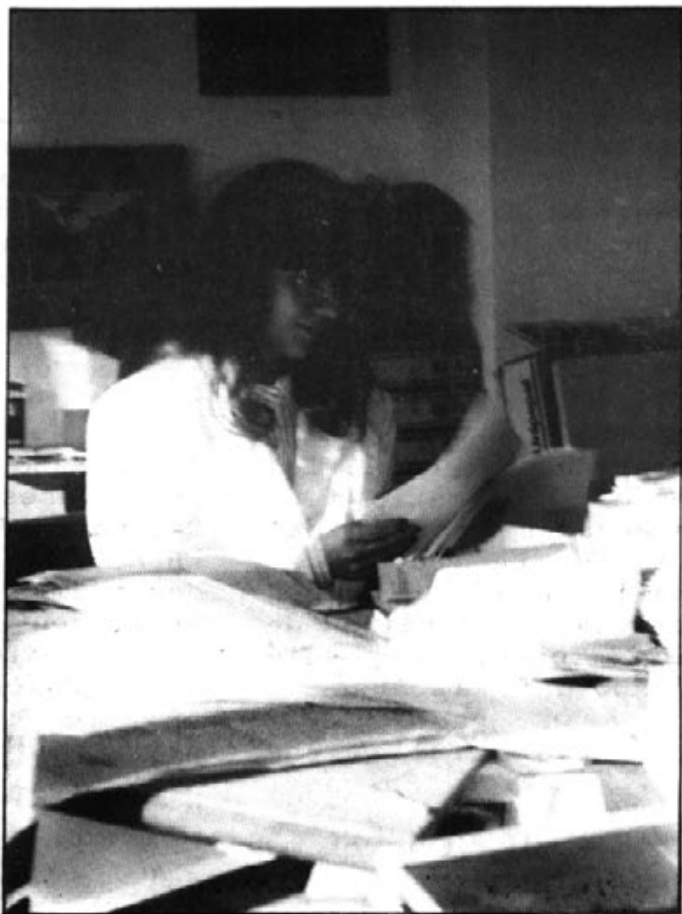
Comença el mes
amb la festa de Tots
els Sants amb l'obli-

gada visita al cemen-
teri. L'abundància de
flors que ornaven les
tombes i la gran quan-
titat de llumetes que
cremaven a la capella
del Sant Crist de la

Parròquia, demostraren
que els nostres avant-
passats, encara que
desapareguts, no estan
oblidats.

El dia 5 la lli-
cenciada en Història,
Laura Marcús, inicià
l'ordenació de l'Arxiu
Municipal d'acord amb
les normes estandard
fixades pel Consell
Insular de Mallorca,
entitat que financia
els treballs.

El dia 10 es ce-
lebrà la setèima edi-
ció de la DIADA ESPOR-
TIVA. La pluja no per-
meté que es celebres-
sin els partits de
basquet i futbito de
veterans, així com que
el sopar de cloenda no
pogués ésser de torrat
sinó de fred. Això no
impedí que es donàs
bon compte de la so-
brassada i botifarrons
pels molts assistents

que anaren als amplis salons del Casal de Cultura a participar a la festa. Hi assistí el President del CIM. Sr. Joan Verger, que també presidí el lliurament de trofeus als guardonats. Aquests foren Josep Rotger Muntaner com a home de més edat participant a la diada de bicicletes, a Maria Moranta

Reynés com la dona de més edat, i a David Gulliver Martorell i Immaculada Rodriguez Amengual com el nin i nina de menys edat. Els participants de més edat a la passejada fins a Massanel·la, amb tornada per Ses Quarterades, foren en Felip Martorell Castell i na Francesca Pou Martorell de 92 i

82 anys respectivament Jaume Nadal i Joan Martorell reberen el trofeu de tenis per parelles i el Montaura el de futbito aleví.

El dia 17 actuà al saló del Casal de Cultura el modest Circ MAGIC, però que bastà per il·lusionar i divertir els més petits amb els personatges succedanis dels tele-

visius Yupi, Espinete, etc...

El dia 24, cent catorze excursionistes de l'Associació dels Amics de la Tercera Edat, ben proveïts de roba d'abric, visitaren Valldemossa, Andratx, San Telm, Paguera i Palma Nova.

El vespre del mateix dia 24, el grup llucmajorer de teatre "Sant Bonaventura", representà a l'escenari del Casal, la di-

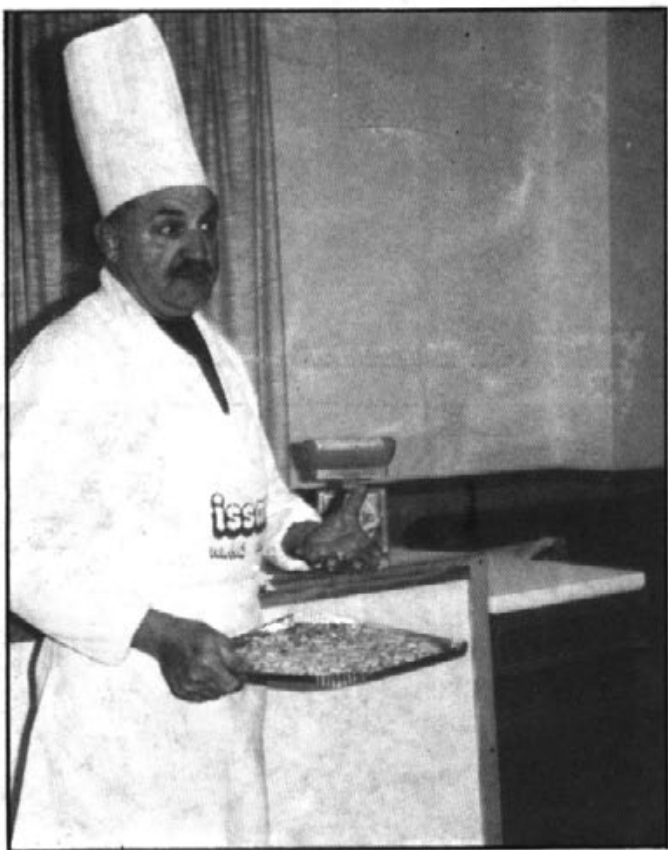
vertida obra de Lluís Segura "Pobres casats" demostrant que el premi que havien obtingut al III Certamen de Teatre de Consell, era del tot merescut.

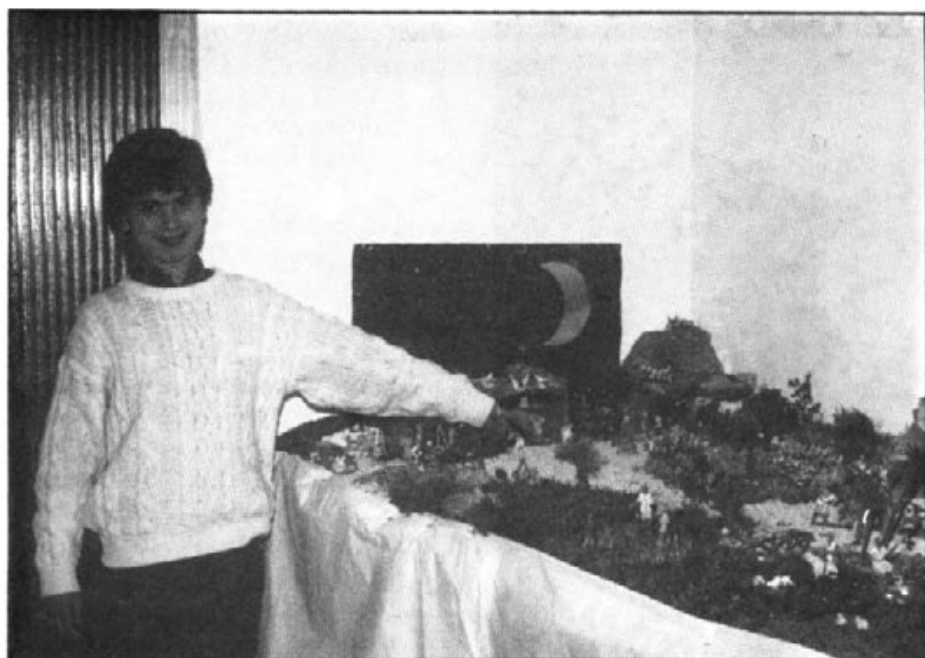
El dia 25, fou batiada a l'església parroquial Catalina Martorell Martorell, filla de Jaume i Teresa. En foren padrins Bartomeu Martorell i Mª Teresa Bover.

Desembre.-

Els dies 4, 5 i 6 es celebrà el tradicional curset de cuina nadalenca amb més de trenta inscrits, a càrrec dels professors Antoni Pinya (cuina) i Fèlix Rebollo (reposteria).

El dia 15 els de la Tercera Edat, per variar, feren una vetlada de diversió, on, després de sopar, ballaren als sons del conjunt "Els Pioners".

A mitjan ball es lliuraren els guardons, que havia donat la Conselleria de Sanitat del Govern Balear, als guanyadors del Torneig de Truc, del qual foren polèmics campions Joan Bonafè i Guillem Rotger, i del torneig d'Escambrí, les guanyadores indiscutibles del mateix foren Magdalena Morro i Margalida Amer. Lliurà els trofeus el Sr. Domingo Llull de la citada conselleria. Cal afegir que GESA contribuí a la gresca amb contínues apagades i enceses del llum, acompanyades d'exclamacions de ¡Oh!, o ¡Ara!, segons la circumstància.

El dia 22 el poble es veié animat per un grup de motoristes amb màquines de trial. Eren els participants a un curset de dit esport, organitzat per la Federació Balear de Motorisme, a càrrec dels coneguts practicants de l'especialitat, Gabino Renales i Albert Callis.

A l'horabaixa del mateix dia, el grup d'animació infantil "Los Trotamundos" oferiren una funció als nins del poble, organitzada per l'Ajuntament.

El dia 24, els membres que formàvem el jurat del Concurs de Betlems, que per vuitena vegada organitza l'Ajuntament, visitaren els trenta pessebres partici-

pants. El primer premi fou per Pere A. Real Bestard, el segon per Eulàlia Coll Fiol i el tercer per Francesca Mª Morell Mora. A més tots foren obsequiats amb un delicat record ceràmic.

A primeres hores de la nit de Nadal morí n'Onofre Rosselló Monroig, de Can Vic, als 75 anys d'edat. Acompanyam amb le sentiment a la seva esposa Teresa i demés familiars.

Les Matines de Nadal es celebraren amb el temple replè de feels. Foren destacats protagonistes en Pere Perelló Vallori, que recità el Sermó de la Calenda, n'Antònia Reus Coll, que cantà la Sibil·la, i na Catalina Gual Reynés, coma àngel anunciador. També destacà el cor parroquial amb la interpretació de diverses nades tant tradicionals com cultes. El club d'Esplai, com sempre, aportà la seva ajuda amb l'organitza-

ció i ornat del temple.

El dia 28, al bar Cas Puput, es jugà la final d'un torneig de Tuti. Dels catorze participants arribaren a la final en Pau Matteu, que resultà campió, i en Miquel Vallori, que fou segon. Després soparen junts tots els participants.

Com ja és tradició, el darrer dissabte de l'any, l'Ajuntament convida als que pugin a peu a Santa Llúcia amb una xocolatada amb ensaïmades. El temps primaveral de la diada féu que l'assistència fos massiva, omplint el gran ampli menjador del santuari, l'al.lotea la sala del bar.

A mitjan capvespre del dia darrer de l'any 1990, a la plaça de l'Ajuntament, els seniors i veterans participants de la VII carrera Sant Silvestre que organitza l'Ajuntament d'Inca, per dirigir-se fins a la meta, situada al puig de Santa Magdalena.

Acabam la crònica del darrer trimestre d'aquest any 1990 a la plaça de l'Ajuntament on es va reunir gran quantitat de mancorins per rebre l'any nou. Destacà el grup d'Amics de la Tercera Edat que venien de so-

par i de ballar del Casal de Cultura. Acabat el ritual dels dotze grans de raïm i el brindis amb cava, se'n tornaren allà baix a reposar forces amb xocolatada amb ensaïmades i tornar ballar amb el conjunt mancorí "Mabi-Mabi". ¡Quina marxa aquests de la Tercera Edat! ¡Quina marxa!. Amb la plaça repleta de gent proveïda de raïm i cava, obsequi de l'Ajuntament, les campanades del rellotge de l'església anuncien que l'any vell ha acabat. A partir d'aquí, el que passi ho contarem en el proper número.

Que aquest any cap-i-cua 1991, vos sigui propici. Felicitats.

Gabriel Fiol Mateu.

DE CA NOSTRA...

LLENGUA.-

Les vocals.

En la nostra llengua existeixen vuit sons vocàlics, encara que només cinc signes gràfics com en el castellà. N'hi ha dos (la i i la u) que no presenten cap dificultat. Intentarem analitzar els altres sis:

A.- Té dos sons:

1.- En posició tònica (accentuada) que és oberta. Ex. casa.

2.- En posició àtona (no accentuada) i que sona com a vocal neutra. Ex. casa.

E.- Té tres sons:

1.- e oberta. Ex. deu (diez), dèbil.

2.- e tancada. Ex. Déu (Dios) diré.

3.- e neutra. Ex. deu (debe), pagès.

O.- Té tres sons:

1.- o oberta. Ex. port, tòr-cer.

2.- o tancada. Ex. cort, cór-rer.

3.- o que es pronuncia u. Ex. Joan, Josep, no ho vols.

Cal tenir en compte els següents aspectes:

a) El so de la vocal a no accentuada (neutra), és el mateix que el de la e neutra. Ex. a de casa, i la e de pagès. En el proper número explicarem la vocal neutra.

b) El so de u que es dóna a la vocal o, a Menorca, Eivissa i Sóller, es normal, sempre que la o és àtona (així molí, formiga, posar, es llegeixen mulí, furmiga, púsar. Molt sovint ens confonem a l'hora d'escriure o - u, i no només a Sóller o Menorca, també en el nostre poble. Així sentim pronunciar cunill i conill, ara bé, com ho hem d'escriure?. També ho explicarem en el proper número, per avui ja n'hi ha prou.

PARLEM COM CAL.-

Cambrer és aquell que té al seu càrrec el servei d'una cambra;

també la criada que fa les feines d'una casa llevat de cuinar. Cambra és l'habitació o peça d'un edifici, coberta i limitada per parets.

No podem usar el barbarisme "cuarto" ni "camarer". Així direm: "El cambrer del bar", "la cambra de bany".

VOCABULARI.-

Trinxet = Corvillo.

Pebrera = Pimentera.

Rebassa = Tocón.

Sutja = Hollín.

Pala de foc = Badilla, pala.

Pala de fems = Cogedor.

Esmolles = Tenazas.

Llum d'encruia = Candil.

Ble = Mecha.

Lluquets = Pajuelas.

FESTES I ESDEVENIMENTS.-

En aquest primer trimestre de l'any, que hem estrenat, hi haurà les següents festes:

Dia 17 de gener, Sant Antoni.

Dia 20 de gener, Sant Sebastià.

Dia 2 de febrer, Mare de Déu de la Candelària.

Dia 3 de febrer, Sant Blai.

Dia 7 de febrer, Dijous Llar-der.

Dia 9 de febrer, Santa Apol-lònia.

Dia 13 de febrer, Dimecres de Cendra.

Dia 19 de març, Sant Josep.

Dia 28 de març, Dijous Sant.

Dia 29 de març, Divendres Sant.

Dia 31 de març, Festa de Pasqua.

El dia 21 de gener, dilluns, serà festa a Palma, ja que el dia de Sant Sebastià cau en diumenge.

També és festa el Dijous Sant, que és la primera que es recupera per haver caigut el dia dels Reis en diumenge.

A Mancor són festes locals, escollides per l'Ajuntament, dia 2 d'abril, Romeria de Santa Llúcia, i dia 24 de juny, Sant Joan, Patró del poble.

Jaume Gual Mora.

Ajuntament de Mancor

PLENARIS

Sessió Ordinària del dia 25 d'octubre.

Després de la lectura de la correspon--
dència i decrets oficials, es debateren --
els següents punts de l'ordre del dia:

Per renúncia de la Sra. Maria Moranta --
Fontanet als beneficis del Pla de millora--
ment de façanes, es passà dita partida a --
la Sra. Vicenta Pons Piquer, segons decret
de la batlia que fou ratificat unànimament
pel ple.

Es concediren les següents llicències --
d'obres particulars:

A D. Josep Aguilera Ubeda per esbucar --
teulada, col·locar bigues, enrajolar i --
col·locar bloquets a la barana de la --
terrasa a la seva casa del Carrer de la --
Canaleta n° 9.

A D. Angel Bernal Villoria per canviar
rajoles al bany i fer solera nova a planta
superior al Carrer Sa vileta n° 8.

A D. Bernat Pou Mora per arreglar teu--
lada i porxo a la seva caseta de la finca,
de Ses Quarterades.

A D. Antoni Mora Vallori per canviar la
canal de la façana i reformar el bany al
carrer Des Cine n° 8.

A D. Ernt Pfeffer per arreglar terrassa
i fer un bany al carrer Bisbe nadal n° 4.

A la Sra. Francesca Poquet Boyeras per
referir una paret amitjera al seu domicili
de l'Avinguda 2 d'abril de 1.925, s/n.

El ple autoritzà el canvi de la conces--
sió de la recollida de fems que actualment
posseeix "Ingenieria Urbana S.A.", a favor
de "Rebalim S.A.", amb la condició que es
faci com es fa en l'actualitat.

També s'aprovà la darrera certificació
d'obres del "Projecte de sanejament, plu--
vials i aigües potables dels carrers Vile--
ta, Canaleta i Avinguda 2 d'Abril de 1.925
fetes per "Servicios y Construcciones Ma--
deira S.A."

Quedaren aprovats els plecs de condi--
cions de les obres "Abastiment i saneja--
ment de varis carrers" i "Remodelació de
la zona de la font pública" que es conce--
diran per contractació directa.

Després de diverses preguntes referents
als cotxes abandonats a la via pública, al
renou del ciclomotors i al motiu de no
participar l'Ajuntament als òrgans d'admi--
nistració de la Caixa de Balears "Sa Nos--
tra", es clou la sessió.

Sessió Extraordinària del dia 9 de Novem-- bre.

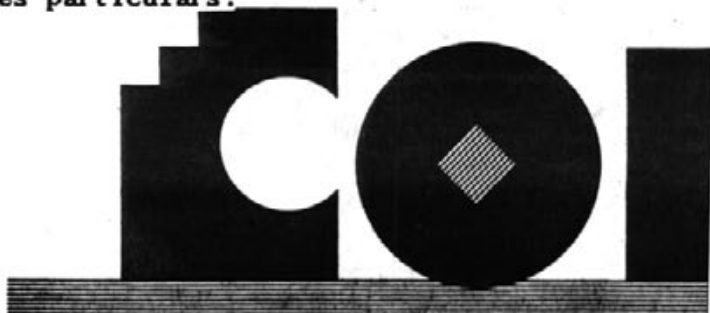
Després d'aprovar-se la redacció de
l'acta anterior, el Sr. Batle informà que
el Govern Balear estava preparant un De--
cret destinat a establir ajudes per repa--
rar els mals causats pels aiguats de la --
passada tardor. Atès que afectaren el nos--
tre terme amb danys a camins rurals, cai--
gudes de marges i altres, proposà al ple
que el nostre terme quedàs inclòs en l'àm--
bit del dit decret, cosa que fou aprovada,
per unanimitat. Aquest fou l'únic punt del
ple extraordinari.

Sessió Ordinària del dia 29 de Novembre.-

En l'apartat de correspondència i dis--
posicions oficials, entre altres assumptes
el ple quedà enterat de que per part del
Consell Insular de Mallorca havia estat --
concedida una ajuda de 125.000 ptes., per
l'organització de la VII Diada Esportiva.

També que havia estat desistit el re--
curs de "Màrmols y Triturados Selva S.A."
presentant davant la Sala del Contenciós --
Administratiu del Tribunal Superior de --
Justícia de Balears, contra un acord d'a--
quest Ajuntament.

Després es concediren les següents o--
bres particulars:

Al Sr. Hector Alonso Jara per modificar buits de la façana i arreglar la teulada i terrassa de la seva casa a l'Avinguda 2 - d'Abril de 1.925.

Al Sr. Joan Martorell Moya per pujar - una paret i obrir un portal a una cambra - al Carrer Orient, nº 1.

Al Sr. Joan Coll Munar per repassar coberta i reparar referits a la casa del - carrer Major nº 14.

També s'aprovaren diverses modifica-- cions de partides del Pressupost General - de 1.990.

Per la realització de les obres incloses en el Pla d'Obres i Serveis de 1.990 es tramitaren els oportuns expedients de contractació directa, a resultes del quals, el ple aprovà concedir al Sr. Jordi Colom A-- mengual la realització de la remodelació - de la zona de la Font Pública per un im-- port de 8.460.000 ptes, i a "Construccions Ramon Pons S.A." la d'abastiment i saneja-- ment de diversos carrers de la població, - per un total de Ptes. 31.240.000 ptes.

Com a representant de l'Ajuntament al - Consell Escolar del Col·legi Públic Mon-- taura fou elegit el Batle Sr. Gabriel Po-- coví Pou i el Regidor Sr. Joan Martorell - Vallori perquè el pugui substituir en les ocasions en que no ho pugui fer el Batle.

Referent a les Normes Subsidiàries es desestimaren sis al·legacions a les matei-- xes, acordant-se aprovar-les provisional-- ment i trametre-les a la Comissió Provin-- cial d'Urbanisme per a la seva aprovació - definitiva.

Com a festes locals pel proper any 1991 foren elegits els dies 2 d'Abril, diada de la romeria de Santa Llúcia i el 24 de Juny festa del patró del poble.

Sessió Ordinària del dia 27 de desembre.

Després de donar compte de la corres-- pondència i disposicions oficials, el ple aprovà les obres particulars següents:

Al Sr. Guillem Coll Pou per reconstruir la façana, embigat de la primera planta i teulada de la casa situada a la finca Es Pujol del camí a Massanella.

Al Sr. Martí Suau Martorell per picar i fer les juntes de pedra a la façana de la casa del Carrer Sa Canaleta, nº 3.

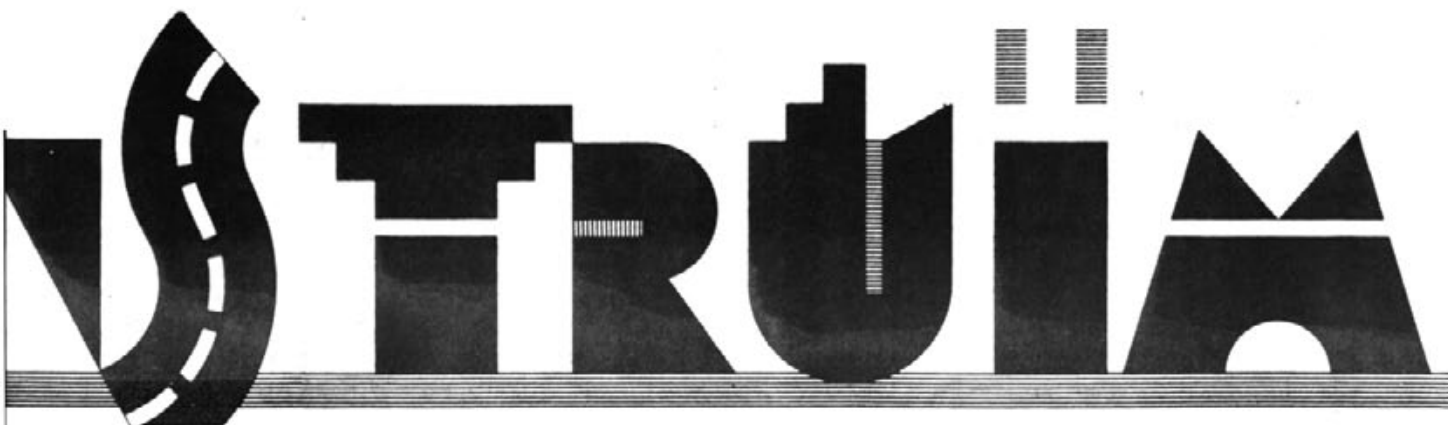
Al Sr. Montserrat Fontanet Martorell, - per construir una piscina a la seva finca del Pujol de la Font.

El ple acordà la proposta de que el Mi-- nisteri de Transports i Comunicacions no posi obstacles, ni ara ni en el futur, de tipus tècnic ni administratiu, per impedir l'actual reciprocitat en la difusió de TV3 i TVV-canal 9 a la Comunitat Valenciana, a Catalunya i a les Illes Balears.

Vist la bona acollida que ha tingut el pla de millorament de façanes del corrent any, el ple acordà col·laborar en el pro-- per pla per l'any 1.991 de la Conselleria de Cultura Educació i Esports del Govern - Balear, aportant-hi la quantitat de 300.000 ptes.

També s'aprovà subvencionar amb 200.000 ptes, les obres restauració del campanar - de l'església parroquial.

Finalment es procedí a l'aprovació ini-- cial del Pressupost General per a l'any - 1991 per un muntant nivellat de 23.499.000 ptes. Al mateix, previ anunci en el Bulle-- tí Oficial, es podran fer reclamacions du-- rant els quinze dies que estarà exposat al públic.

TOPONIMIA DOCUMENTADA (13)

COMETA, Sa (Mn).- El 15 d'abril de 1782 Bernardí Mateu de Turixant la comprà a Antoni Martorell, àlies Blai. Confrontava amb la Coma Gran, cosa que demostra que es tracta d'un diminutiu de Coma (ARM P-239).

COMUNA DE MANCOR (Mn).- Dita també Comuna de Sant Joan, pel fet que els trasts establerts en ella pagaven un censal a l'Obreria del Patró del nostre poble. Comprenia una petita extensió erma, de sòl rocalls, ara ocupada per les cases de la part nord del carrer de Santa Llúcia, carrer de Sa Murada, carrer Sa Costa i petites finques adjuntes fins a l'oratori de Santa Llúcia. Es dedueix que pel seu escàs valor era considerat terreny comú des de temps immemorial. El Consell que administrava l'església de Mancor anà establint diversos trasts per edificar-hi cases, el primer dels quals que hem trobat documentat data del 5 de juliol de 1689. Durant el segle XVIII es feren diversos establiments, tots pagant un cens a l'Obreria de Sant Joan. Per exemple Joan Coch, àlies Costerí, per un trast de vuit destres que li fou otorgat el 30 de juliol de 1780, pagava un cens anual de deu sous. De fet els obrers no tenien cap títol que els acreditàs poder per establir els solars, per això el 30 de juliol de 1806 a la Cúria de Porció Temporal de l'Església de Mallorca, el canonge D. Miquel Serra i Dameto, entre altres títols, distribuïdor de les almoines de la Seu, prèvia aprovació del Reverend Capítol de la Seu, autoritzà als obrers de Sant Joan facultat per poder establir trasts a la comuna de Mancor. No oblidem que des de la fundació de l'Almoïna per Bernat Sagristà a l'any 1262, tota l'alqueria de Mancor era en alou de les referides almoines. Entre els anys 1806 i 1807 es feren nou establiments, augmentats per altres fets els anys 1816 i 1820. Les darreres concessions es feren a l'any 1840 per un total de 15 establiments. El 16 de

setembre de 1855 l'Estat s'incautà de tots els censals que gravaven aquests trasts (Veure "Monografia de l'Església de Sant Joan Baptista de Mancor" de Gabriel Fiol, pàgs: 56, 57 i 68).

COMUNA DE SA ROCA DELS FALCONS (Mss).- És una part dels Comuns de Massanella. Es citada el 5 de les idus de gener de 1343 com a confrontant de les Comes d'En Bn. i Gm. Castlar (ARM T-6).

COMUNS DE BINIARROI (Brr).- Es tracta d'uns terrenys molt pobres que quedaren com a comuns dels habitants de Biniarroi. Ja a l'any 1372 es cita com a confrontant, anomenan-los com "garrigues comunes" (ARM T-14). Segons els Estims de 1594 tenien un valor de 300 lliures i també eren designats com "garrigues comunes". El dia 8 d'abril de 1668 els habitants de Biniarroi decidiren distribuir-se aquests terrenys comuns, si així ho acceptava el Paborde de Tarragona, senyor alodial de tota dita alqueria de Biniarroi. El dia 7 de desembre de 1707, Andreu Bestard, mariner, tenint poder del Canonge Tresorer i Paborde de la Metropòlitana Església Tarraconense, Rd. Sr. D. Josep Homdedéu, establí la garriga comuna entre les famílies que habitaven Biniarroi, representades per Sebastià Mateu, Andreu Mateu, Bartomeu Reus, Joan Mateu, Joan Alorda, Jaume Amengual, Bartomeu Alorda i Jaume Massip, donant-los a cada un d'ells sis quarterades, franques de cens, a vintè de lluïsmes i presentació de fadiga de deu dies (ARM T-45). Des de llavors es coneix en forma plural de "Es Comuns".

COMUNS DE MASSANELLA (Mss).- Les muntanyes i alzinars de Massanella eren dedicats conjuntament a la pastura de bestiar i a l'explotació forestal. El 23 de desembre de 1412, Pelai Unís, lloctinent del Governador de Mallorca, Roger de Moncada, manava als batles reial i del Paborde de Tarragona, a la parròquia de Selva que permetessin

a l'honorat P. Castlar, ciutadà de Mallorca, de convertir la seva part a les comunes de Massanella, que eren garriga, en sementers que donassin esplets de blat i altres fruits perquè milloraria la cosa pública i també l'erari del Senyor Rei en delmes i altres drets (ARM AH 92). A l'any 1428 els habitants de dita alqueria es repartiren les muntanyes comunes, fent-ne tretze parts de les quals nou i mitja

foren per Pere Castlar, una part per Jaume Martorell, una part per Jaume Martorell, àlias Sbert, i una part i mitja per Guillem Martorell, que posteriorment la venqué a Pere Castlar (ARM Reg. Hip. 257).

FONT DOCUMENTAL: ARM - Arxiu del Regne de Mallorca.

Gabriel Fiol Mateu.

COMUNITAT AUTÒNOMA
DE LES
ILLES BALEARS

.....

Quan el poble veu que els problemes se
solucionen més aviat,
Quan reclama més autogovern,
Quan els ciutadans senten com a pròpies
la seva cultura i la seva terra,
Quan lluiten tots junts per millorar la
qualitat de vida, els serveis públics i
l'ajuda als més necessitats,
Quan el poble balear reconeix que les
coses es fan millor des d'aquí,
Quan comprova que les institucions de la
nostra autonomia són més efectives,
És perquè hi ha un autèntic, un verdader
SENTIMENT DE POBLE

BON NADAL I BONES FESTES !

*Que la pau i l'alegria
omplin els vostres cors i
que l'any 1991 ens dugui
la prosperitat i el
benestar que mereix la
nostra Comunitat
Autònoma.*

MOLTS D'ANYS !

GOVERN BALEAR

NO A LA GUERRA AL GOLF PÈRSIC

Davant el perill imminent d'una guerra al Golf Pèrsic demanam a les escoles i centres educatius de Mallorca que facin un minut de silenci, si es possible cada dia, a les 10 del matí, o un altre acció simbòlica.

Com un senzill però real testimoni de desig de Pau dels nostres estudiants i educadors.

La guerra mata, no aporta vida al Món.

La guerra destrueix, no edifica la convivència humana.

Justícia i Pau
Drets Humans de Mallorca

ELS LLINATGES DELS MANCORINS (12)

FRONTERA.- Nom que significa línia de límits entre dos països. A Mancor fou portat per Joan Frontera, natural de Sóller, casat amb n'Antònia Martorell de Mancor, el primer fill dels quals fou batiat a l'any 1880 (AD I/60/Bap.).

FUSTER.- Aquell que treballa la fusta. El primer nat a Mancor que portà aquest llinatge, fou Rafel, batiat el 14 d'agost de 1910, fill de Joan Fuster, natural de Santa Maria del Camí, d'ofici ferrer, i d'Antònia Vanrell, natural de Lloret (AD/Bap.). També portà el mateix llinatge Gabriel, nat el 7 de desembre de 1934, fill de Gabriel Fuster Cortès, d'Artà i de Francesca Fontanet Martorell de Mancor (RCMV.).

FUXÀ.- Deformació de Foixà, nom d'un poblet de la comarca catalana del Baix Empordà. En els documents en llatí apareix escrit Fuxani. A l'any 1359 apareix documentat Bernat Fuxà com home d'armes de Mancor. (Rosselló, "Homes d'armes"), el qual a 1404 té un hort a dit lloc (ARM-RP 2006). El 13 de gener de 1409 es fa referència a Bernat Fuxà, natural de Mancor, encara que ja no era habitant del lloc. Havia venut a P. Armengol certa terra amb hort i olivar (ARM-AH 90). També a l'any 1385 hi ha citat un Pere Fuxani, de Mancor (ARM T-18).

GALÍ.- De Galindus, que coincideix amb el nom d'un poble bàltic. A l'any 1300 ja hi ha a Massanella la família Galí (ARM T-1). A l'any 1331, el 10 de setembre, A. Galini compra una terra a Massanella a Galdus de Suau (ARM T-3). Entre els homes d'armes de Massanella de l'any 1359 hi ha Arnau i Ramon Galí (Rosselló, "Homes d'armes"). Aquesta família donà origen al topònim, encara viu de Can Gallina, al casar-se amb una filla de N'Arnau Galí, dita Na Galina, i amb el temps es transformà en Can Gallina, com sol passar amb el topònim que desconegut el seu origen, el poble ho transforma amb més cor-

rent d'acord amb certa etimologia popular.

GAMUNDÍ.- Sembla derivat de l'àrab gamodí, documentat així al segle XIV. Segons els estims de 1594 a Mancor hi ha una propietat amb aquest llinatge que sols té uns béns per valor de 20 lliures (AMS, estims de dit any). No apareix altra vegada fins a l'any 1902 en què batiaren a Catalina, filla del mestre d'escola Bartomeu Gamundí i de la seva esposa Antònia Campins, naturals de Consell (AD Bap. Man.).

GARAU.- Llinatge que sembla derivar-se del germànic Gairoald. A Mancor, segons el cadastre de 1764 hi ha amb aquest llinatge, quatre propietaris. El 3 de març de 1743 batiaren Maria Aina, nada a Mancor, filla d'Antoni Garau de Bira-bona, on era conegut amb el sobrenom de Guixa i que conservaren ell i els seus descendents al nostre poble, i de Magdalena Bibiloni (AD I/108/B 13 i ARM LL-504).

GARCIA.- El primer mancorí que portà a quest llinatge tan neta-ment castellà, fou Héctor, fill d'Alfredo García Fernández de Casin (Granada) i de Maria del Rosario Corredor Ramon, de Palma (RCMV.).

GRAU.- D'etimologia idèntica a Garau, la pronúncia dels quals sovint es confonen. El 24 de gener de 1360, Simó de Grau compra a Bartomeu Pou i la seva dona Blanca, naturals d'Alaró, una alqueria que tenien a Biniarroi (ARM T-10) i que el 6 de febrer de 1365 la ven a Guillem de Bas (ARM T-13). No torna a trobar-se aquest llinatge fins el 7 d'agost de 1875 en què batiaren Maria, nascuda el dia anterior, filla de Jaume Grau de Consell i de Catalina Martorell de Mancor. Foren coneguts els membres d'aquesta família com de Cas Conseller (AD I/60/Bap.). També introduí a Mancor aquest llinatge Antoni Grau Mir, natural de Caimari, casat amb n'Antònia Mateu Mar-

torell de Mancor, el primer fill dels quals, Pere, nasqué el 5 d'agost de 1937 (RCMV.).

FONTS DOCUMENTALS:

AD: Arxiu Diocesà.

AMS: Arxiu Municipal de Selva.

RCMV: Registre Civil de Mancor de la Vall.

Rosselló Lliteras, Joan: "Homes d'armes de Mallorca al 1359".

Gabriel Fiol Mateu.

ESGLÉSIA

EL NADAL A LA SERRA PERUANA.

Exceptuant la Setmana Santa, la celebració del Nadal del Senyor a les comunitats andines de Cascas i Contumazá, situades al departament de Cajamarca i ateses pastoralment per missioners mallorquins, té unes fortes arrels entre la població camperola. Coincideix amb la clausura de les activitats escolars i amb la festa de les primeres comunions dels preadolescents.

No solament les esglésies, sinó també algunes famílies preparen el naixement del "Niño Manuelito", enramellat amb plantes silvestres. El plat de la nit de Nadal és indi o gallina i una coca coneguda amb el nom de "panetón"; com a beguda, cervesa.

El fet de no haver tengut permanentment sacerdots ha fet que la celebració religiosa de la Nit quedàs reduïda a visitar el naixement, sense celebració litúrgica, tot i que dies després una delegació de la comunitat o "caserío", amb el Minyó Jesús dins l'alforja, aniran a oir missa a l'església de mes aprop. Col·locaran la imatge damunt l'altar, li encendran ciris i demanaran la benedicció al capellà. És una manera de dir, "ja que el capellà no pot venir a dir missa, nosaltres hi anirem amb el Nin Jesús".

Les danses són una de les característiques de la Vetla. Les colles, acompanyades d'instruments musicals i de qualque xotet, por-

tant ofrenes: patates, formatge tendre, moneats, pèsols ..., entonen: "Alma de mi canción sube al cielo del Perú, para bañar de luz la santa noche de Dios". La concurrència respon: "Vibra pura, cholito tu quena, entre las músicas de la Nochebuena".

El moment central de la visita és l'adoració al Nin Jesús, és una estona de pregària intensa. Acarícien els seus peus, besen la cara, li toquen les mans, i tots se senyen "En nom del Pare...". ¡Amb quin ritualisme i devoció s'acosten!, sense presses, amb uns ulls fixats damunt aquell bres van passant un darrera l'altre, formant llargues taringues. Un ordre rigorós i un intens respecte s'apodera de les multituds convocades de dones, homes i nins.

En els últims anys els missioners han prioritzat la formació de cataquistes que són els encarregats d'adreçar la Paraula de Déu a la comunitat convocada, i sempre respectant la idiosincràcia de cada lloc, han contribuït a motivar aquelles comunitats on la celebració nadalenca estava decaïda. Per això, a través d'unes jornades, programades per les paròquies, preparen el Nadal amb nous coneixements litúrgics, noves cançons i fent ells mateixos amb fang i argila les imatges de llurs naixements.

Acabada la celebració no pot mancar a les famílies "l'abraçada de Nadal", que consisteix, al voltant de mitja nit, en reunir-se les famílies donar-se una abraçada i una besada, beure una tasa d'infusió d'herbes amb "panetón" o pa-

nets dolços. També és el moment de l'intercanvi d'obsequis, sobretot una posteleta amb una dedicatòria carinyosa, una flor, un llibret, uns calcetins o un detall qualsevol, sol ésser el regalet que els pares fan als fills o al revés. La bulla s'allarga fins a la matinada, improvisant balls i jocs i solen acabar amb una bona gatera, plenitud de goig i festa.

El dissabte dels Reis i el dia de Sant Sebastià altra volta la població acostuma reunir-se entorn del Nin Jesús per a cantar, dansar, pregar i fer festa, com si fos la vuitada o mesada. Són els dies de l'any que la gent viu desbordant l'alegria de la festa, una festa que surt de les profunditats d'un cor enamorat de Déu.

Quan un europeu creient s'acosta a aquestes comunitats durant les festes de Nadal, recorda les paraules de Jesús: "Pare, heu revelat als senzills tot això que heu amagat als savis i entesos" (Mat. 11,25).

D'aquesta manera el Nadal a la serra peruana, banyat de fred i d'aigua, doncs aquests dies s'inicia l'època de les pluges, té unes

característiques peculiars marca- des per la festa familiar i so- cial, que és expressió d'una reli- giositat austera, neta i transpa- rent en el Déu amic de la Vida que s'acosta a cada home, a cada llar, a cada poble que pelegrina amb so- tregades cap al Regne de la Vida, amb fam i set de justícia, de pau i de veritat.

Joan Pons Payeras, pvre.
Sóller, desembre 1990.

Biblioteca

Bones Festes i Felig Any Nou! per a tots els nostres amics, grans i petits, que de cap a cap d'any donen vida a la nostra biblioteca.

En el capítol d'activitats realitzades durant el passat trimestre hem d'assenyalar les diferents visites pedagògiques fetes a aquesta biblioteca pels alumnes de la nostra escola, acompanyats de les seves mestres.

L'activitat més destacada del trimestre ha estat el tradicional concurs de dibuixos de Nadal, que es va celebrar el passat dia 15 de desembre.

Un jurat compost per les mestres Ma. Antònia i Margalida i pel Sr. Jaras, donà com a guanyadors als següents artistes:

Categoria	4 anys-	Tomeu Mora Coll
	5 anys-	Nuria Cayuela Caudevilla
	6 anys-	Miquel Colom Gelabert
	7 anys-	Joan Martorell Morro
	8 anys-	Francisca Mora Coll
	9 anys-	Alfonso Fernández Navarro
	10 anys-	Margarita Perelló Vives
	11 anys-	Cati Gual Mateu
	12 i 13 anys-	desert

Enhorabona a tots!

En un altre ordre de coses, volem comentar-vos que tenim programades per a aquest any moltes activitats, com concursos, pel·lícules, etc., de les quals vos informarem oportunament. Al mateix temps, volem animar-vos a tots a passar per la nostra biblioteca, amb la seguretat que entre els més de 3500 llibres i 1400 revistes que disposem, trobareu el que sigui més del vostre gust.

Estam a la vostra disposició els

Dilluns de 7'30- 9'30

Dimecres de 5-7

Divendres de 5-7

Dissabte de 10'30-12'30

I per acabar, des d'aquestes pàgines vull agrair a totes les persones, en especial al Claustre de professors de l'escola Montaura i al Club d'Esplai S'Estel, la seva col·laboració en les activitats d'aquesta Biblioteca.

MARIA DEL CARME VALDIVIELSO.

JORDI VALLORI LLOMPART de Can Veles.

Era el divendres, dia 7 de desembre. Feia fred aquell matí. La vessant més nord del Puig de Massanella encara mostrava la neu que havia caigut la setmana passada. En Biel Fiol havia concertat l'entrevista amb l'amo en Jordi. A les deu en clau del matí ens personàrem a ca seva al començament del carrer de Santa Llúcia. Madò Antònia, la seva esposa, ens va rebre i ens fer passar a dins la cuina. L'amo en Jordi, assegut a la camilla amb un bon foc, ens esperava. Just acabava de berenar. Un capollet de botifarró encara quedava. Ens va convidar. El deixàrem acabar. Va pegar una timba de vi i va romandre a la nostra disposició.

Sospitàvem que la conversa seria prou interessant. Un home que va viure la guerra civil en la zona republicana, sempre ens relataria fets i esdeveniments desconeguts,

així com curiositats no descobertes pels grans historiadors del nostre segle. Per això, i sense allargar-ho més li preguntàrem:

Quan vàreu néixer, vos record?.

L'any 1914 dia 19 d'agost.

A quina casa del poble era?.

A la casa de veïnat des cafè de Can Bernat. Aquesta casa era de Can Tallades. Va haver-hi botiga abans. Quan vaig néixer es meus pares hi tenien un cafè. Més endavant el varen haver de deixar perquè vàrem tenir malalties a ca nostra, sobretot mon pare i un germà.

Quants de germans vàreu ésser?.

Quatre. Dues germanes i dos germans. Jo era es darrer. Sa germana major és morta, tots els altres són vius.

Quins mestres recordau, de quan anàveu

a escola?.

Primer En Cavaller, devia tenir jo set anys, i després En Misser. Com a mestres eren bons tots dos però En Cavaller tenia molt poca paciència i li costava poc pegar i humiliar, era massa dur amb els alumnes, en canvi En Misser en tenia molta més, et castigava però poques vegades t'arribava.

Quan deixàreu d'anar a Escola?.

Tenia devers quinze anys. Però abans, quan encara anava amb en Misser, vaig estar vuit mesos amb sos teatins a Son Espanyollet. M'enyorava molt i vaig tornar a ca meva. Després vaig continuar a s'escola de Mancor fins que ho vaig deixar.

Després vos posàreu a fer de fuster?.

Si. Em vaig acomiadar des mestre. Ell em digué que, encara que fes feina de dia, es vespres anàs a escola. "Has de venir i t'ensenyaré dibuix que et serà molt útil per a sa teva feina de fuster i no vull cap doblar teu". Així ho vaig fer. De dia feia feina i es vespres anava a escola. Vaig aprendre s'ofici de l'amo En Pere "Fuster" i amb ell vaig fer feina fins que em vaig anar a fer es servici.

Quin any era que començàreu el servici?.

En el mes de ge-

ner de 1936, encara no havia començat sa guerra. Mos dugueren a mi i en Joan "Nas" a Maó, allà ja hi havia en Joan Pou "Bollit" que s'havia entregat una lleva abans de sa meva. Pertaneixia al cos d'Artilleria i em tocava fer allà es servici. Mai m'hauria pensat que començaria sa guerra. Estava a Es Castell, just devora Maó, al quarter d'Artilleria que hi ha a sa plaça. Allà tenia es càrrec de fuster, figurava a oficines, encara que no per escriure, i no feia guàrdies.

Estau allà fent es servei militar i arriba es devuit de juliol. ¿No havieu vengut cap vegada a Mancor des del gener?

No. Perquè no havia pogut. Vaig estar a punt. Ens corresponia un mes i mig de permís, però primer el tenien els de la lleva anterior - per això en Joan "Bollit" tenia permís quan va començar sa guerra i es trobava a Mallorca -. Jo també hauria estat a Mallorca si l'altre fuster que hi havia, de la lleva anterior a la meva, m'hagués volgut canviar el permís.

Què recordau del devuit de juliol?.

Ja feia tres o quatre dies que pareixia que passava qualque cosa. Mos aquarteraren a tots, no teníem cap notícia, no escoltàvem sa ràdio ni llegíem diaris. Mos enteràrem que havien mort En Calvo Sotelo, -jo no sabia qui era En Calvo Sotelo-, només pensàvem amb es permís, ja que faltaven uns quinze dies per tenir-lo. "Encara mos n'anirem", dèiem, "no passarà res..." I vàrem estar tres anys i mig sense permís.

Estàvem al quarter, només podíem mirar per sa finestra. Es poble, Es Castell, llavors no era molt gran. De cop començarem a sentir ¡Viva i viva!... Què passa? - ens demanàvem-. Vérem una multitud de gent (hi havia unes dues o tres-centes persones), que de tots els carrers acudien a sa plaça cap a s'Ajuntament, duien una bandera republicana. El cap d'ells va pujar a s'A-

juntament i des del balcó va fer un discurs. El nostre Comandant estava a sa porta del quarter. Nosaltres només sentíem els ¡Vives!, no sentíem el discurs.

Quan acabà es discurs es dirigiren al quarter d'enginyers que estava a sa dreta de s'Ajuntament, el cap va parlar amb es Comandant que també estava defora del quarter. Es Comandant va fer obrir ses portes, es Govern havia dit que totes ses tropes quedaven en llibertat. "Som lliures, som lliures..." cridaven tots. Després vengueren al nostre quarter i el Comandant va fer obrir ses portes i cridà "¡Viva sa República!".

Es quarter va quedar al comandament dels sargents i brigades, els oficials (de tinents en amunt) varen desaparèixer. Després de sopar es sargent digué: "Tots es que vulguin fugir poden fer-ho, però convé guardar es quarter, es que quedeu podeu fer guàrdia i ets altres, en petits grups, anireu a cercar ets oficials que s'han amagat i seran jutjats. Jo vaig quedar al quarter fent guàrdia. A poc a poc en començaren a dur un, dos etc... no en dugueren molts. S'havien resistit i fets forts a la Mola.

El vespre següent es sentiren uns tirs que es produïren a La Mola. Començarem a tenir por. Pocs moments després, -jo estava de sentinel·la aquell

vespre- des d'un cafè, que es deia "l'Espanya", acudiren al nostre quarter més de cent homes. El sentinella que estava a sa meua dreta, -jo estava en mig- els digué: "On anau?". Els digueren que venien a defensar es quarter, i demanaren ses armes al sergent. Aquest els ho negà i se n'anaren dient que esperarien a "l'Espanya" per si fos necessària la seva desinteresada ajuda. No va passar res aquell vespre.

El brigada d'Infanteria, Pere Marquès, es va fer càrrec de les forces militars de Menorca, després d'enderrocar al governador militar, José Bosch Atienza. Els coneixiu?.

Sí. Al Governador Militar el mataren a la Mola.

El dia 4 d'agost de 1936 a La Mola afusellaren 86 militars de carrera. ¿Vos enteràreu d'això o es mantenia en secret?.

Pareix que els volien matar. Per cert un dia em posaren de retén i només passava pena que no em fessin anar a matar. Un vespre tots dormíem i de sobte va venir un soldat, que conduïa un cotxe (no sé si era de Santa Margalida o de Maria de la Salut, li deien Bartomeu Soler) i cridant ens digué: "Venc aborronat del que he vist, n'han mort dotze", per cert que entre ells hi havia el Governador Militar, Bosch Atienza,

el Comandant Major d'Artilleria, a qui jo coneixia bastant, perquè cada dia el veia.

El que va passar va ser el següent: Hi havia un penal, que li deien "Penita" on hi havien tancat a tots els que havien fuit dels quarters. Un vespre pareix que volien escapar-se o tal vegada fou l'excusa -mai no s'ha sabut-, el cert és que en mataren 86 aquell vespre. Crec que se'n salvaren 12. Jo em vaig enterar del fet pel mateix soldat que conduïa el cotxe i havia fet molts de viatges cap al cementeri aquella nit. El vaig trobar l'endemà que feia el cotxe net de la sang i els restes dels morts.

En aquells moments, estam en plena guerra, ¿haviéu tengut cap notícia de Mallorca, i de ca vostra?.

No cap ni una.
Res, de res, de res.

El dia 12 d'agost arribaren a Maó els milicians del Capità Bayo, els vàreu tractar?.

No record quin dia era. Havien passat ja per Eivissa i venien a Menorca per, des d'aquí, anar cap a Mallorca. Era una gent com la del barri, de barri "chino". No eren gens ni mica disciplinats, no duïen uniforme. Si haguessin estat d'una altra manera s'haguessin fet Mallorca seu. Per això fracassaren.

El dia 16 d'agost sortiren de Maó cap a

Mallorca els vaixells de guerra "Almirante Cervera", "Almirante Miranda", "Almirante Antequera", "Xauen", "Tetuán", "Ciudad de Cádiz", "Mar Negro", "Mar Cantábrico" i, a més d'altres, el vaixell hospital "Marqués de Comillas" amb els milicians del Capità Bayo i alguns mallorquins que feien el servei militar a Menorca. ¿Per què no hi venguéreu?. ¿Vos ho oferiren?.

Varen dir "ara se'n van cap a Mallorca". Partiren alguns mallorquins amb ells. Havia vingut a La Mola (jo aleshores estava allà) el Capità Bayo. Ens va fer una arenga i ens va demanar ses nostres vides per tal que Mallorca fos també republicana. No va dir si hi havíem d'anar o no. Jo vaig quedar aquí, després em tornaren dur al quarter de Es Castell.

El 4 de setembre reembarcaren els expedicionaris del Capità Bayo a Mallorca, però foren pocs els que tornaren a Menorca. ¿Com va rebre la població menorquina i els soldats com vos el fracàs de l'intent de conquistar Mallorca?.

Molts se'n tornaren a Barcelona, a Menorca en tornaren més pocs. Alguns que hi havien anat ho deien: "Aquesta gent el que feien era entrar a ses cases i apoderar-se dels objectes, eren mal criats i no obeïen ningú. Mai podia tenir èxit a la seva campanya. Els que tornaren

a Menorca foren destinats als quaters d'aquí.

El dia 26 de setembre començaren els bombardeigs de l'aviació. ¿Ho recordau?

Nosaltres als avions no els teníem molta por. Ses primeres bombes que tiraren foren uns trimotors, en vengueren dos, i tothom mira qui mira a sa plaça. Varen tirar algunes bombes i mataren a quatre o cinc "marinos" en el port de Maó.

Després d'un bombardeig, el dia 18 de novembre, foren afusellades 73 persones, entre civils, militars i capellans, cosa que diuen que va ser molt mal rebuda per la població. ¿Què en recordau?

Efectivament, els republicans tenien presoners a un vaixell del port de Maó. Com a represàlia pels bombardeigs, en mataren uns quants, els treien al carren on no hi havia gent. El poble de Menorca va rebre malament aquest fet. Va haver d'intervenir el brigada d'Infanteria, Pere Marquès, perquè no en matassin més.

El 12 de desembre arribà el nou comandant militar, José Brandaris de la Cuesta, el qual imposà una forta disciplina. ¿Ho recordau?

Ell va posar ordre. No castigava ningú però posava ordre. Crec que només va venir una vegada al meu quarter.

¿Continuàveu sense saber res de ca vostra ja a finals de desembre del 36?

Hi havia un tal Llorenç "Tiet" de Selva, que era de sa meva quinta. No se com s'havia arreglat però em digué: "¿No has sabut res de Mallorca?". No -li vaig dir jo-. "Jo, sí. Et daré un camí. Escriu a sa Creu Roja, però no diguis coses que no puguís dir". Així ho vaig fer i se coneix que varen rebre s'escrit a ca meva. Només els deia que estava bé.

Més endavant em destinaren a Ciutadella. També hi va venir amb jo es mateix Llorenç "Tiet", però ell era d'Infanteria i jo d'Artilleria. Un dia mos vérem dins un cafè, va venir i em digué: "¿Què has sabut notícies de Mancor?". Res -li vaig dir-. "Si en vols saber -em contestà- et diré com. Jo n'he rebudes per sa banda de França a través d'un senyor, pots escriure a sa direcció

que et donaré i ell les farà passar. També des de Mallorca t'enviaran la resposta". Li vaig escriure, adjuntant-li aquesta fotografia que som quatre i a ca meva la varen rebre. Jo també vaig rebre una carta des de Mallorca. (Vegeu la fotografia, l'amo en Jordi és el que està assenyalat amb el número 1).

¿Com era la vida de Menorca durant la guerra? ¿Hi havia menjar, medicines, roba, etc...?

Jo sempre vaig viure en es quarter. Tenia una casa on em feien sa roba neta. ' que fa al menjar només a haver-hi una temporada a que ho passàrem malament, degut a la mala administració del responsable dels queviures del quarter, no era per manca de l'arribada d'aliments. Malalties no en vaig tenir cap, només un mal de queixal molt fort, fins que el me rebassaren. La gent tenia

els aliments amb cartilles de racionament com a Mallorca.

Personalment tenia doblers ja que mos donaven 10 pessetes cada dia. Es problema era que no podies gastar-les. A vegades comprava coses que em faltaven, però n'hi havia poques.

En Biel Fiol li mostra a l'amo en Jordi unes monedes de l'any 1937, encunyades a Menorca, molt curioses. N'hi havia de 0'5, 10 i 50 cèntims, d'una pesseta i de 2'50 pessetes. Ell no se'n recordava, segurament foren de poc ús a l'illa.

Pareix que a finals de la guerra, abans d'arribar les tropes franquistes, un grup de republicans ja s'havien sublevat a Ciutadella, comandats per Joan Tomás i Riutort, ¿ho recordau?

Aquest feia de Tinent Coronel. Nosaltres estàvem a uns tres kilòmetres de Ciutadella. Un vespre, de nit, devers les dues, mos cridaren i mos feren formar al pati del quarter. N'agafaren alguns i a mi no em digueren res, però davant tots mataren al Comissari Polític. Va morir penant.

Hi havia un vaixell de guerra al Port de Maó que es deia "Devonshire" que acolliria a uns 400 implicats, abans d'arribar les tropes franquistes i amb el qual podrien fugir de l'illa. ¿Vos van oferir el poder anar-hi?

Sí. Per cert va venir un mallorquí amb qui érem molt amics. Ell estava allà amb sa seva dona i dos infants. Em digué: "Has de venir amb jo perquè pot passar qualsevol cosa. Hi ha un vaixell. Jo ja hi tenc sa meua dona i ets al.lots. Has de venir" No, -li vaig dir jo em pot passar qualsevol cosa però crec que no hi ha ningú que em vulgui mal. Mos vàrem acomiadar i ell se'n va anar amb aquell vaixell.

D'ell ¿en vàreu saber res més, després?

Sí, i m'ha sabut molt de greu sempre no recordar l'adreça que un dia em va donar quan el vaig trobar, després de molts d'anys, a s'estació des tren a Palma. Ell havia vingut, degut a una amnistia que va donar en Franco. Em va dir ses seves senyes de paraula i quan vaig haver de recordar-les no fou possible. Supòs que si no és mort viu a Ciutat.

Al final vos vàreu entregar a les forces d'ocupació. ¿Com va ésser això? ¿Quants anys havien passat?

Sí. Crec que vengueren al febrer del 39. Estava al quarter a uns tres kilòmetres de Ciutadella. D'allà veiem venir es vaixells. Va aparèixer una avioneta que volava molt amunt i poc a poc anava baixant. Nosaltres vàrem treure llençols blancs i els mostràvem en senyal de pau. Més o manco érem

uns 75 o 80 soldats al quarter.

Un esquadró anava prenent possessori de cada un dels quarters. En va venir un al nostre quarter. Es capità ens va fer formar per rebre'ls i amb la salutació feixista i viva Franco ho vàrem fer.

Un em digué: "Vallori ¿què no en coneixes cap, no són mallorquins?". Dic sí, però no tots es mallorquins mos coneixem. Llavors en surt un i em digué: "¿Tu no em coneixes a jo?". Em vaig girar i va ser en Tomeu Munar de "Cas Ferrer" (un germà des Ferrer que vivia a Muro, no sé si és mort o viu). Mos abraçarem. No hi va quedar al meu quarter, se'n va anar a un altre.

Alguns dies després, vaig anar a la casa on m'arreglaven sa roba de Ciutadella, em vaig canviar en roba de civil i vaig partir cap a sa plaça, "he d'anar a trobar qualche mancorí..." Hi havia un teatre en el qual hi feien ball, allà estava segur de trobar-ne algun. Així com entrava al teatre surt en Biel "Ramis" (Biel des Forn), mos abraçarem i li vaig dir: "¿Què no n'hi ha més?". "Sí -va dir ell- per sa plaça, per tot n'està ple de mancorins". Hi vaig anar i en vaig veure un parell.

¿Vos no tenguéreu problemes? Pareix que, com a represàlia, els franquistes feren executar unes 150 persones. ¿Tenguéreu por

en qualque moment?.

Se'ls en duien a Maó. Sempre amb aquestes coses tens por. Mos feien es control. Anàvem al quarter d'Infanteria a Ciutadella i allà, com si un es confesàs. Mos demanaven per sa nostra afiliació política. Jo era socialista, -m'havia apuntat en temps de sa guerra-. A mi, quan m'ho demanaren, em digueren: "Ho podeu dir, tanmateix tenim els llistats de tots, no vos pasará res perquè sabem que tothom havia d'estar a un partit o s'altre". Idò jo estava a ses Joventuts Socialistes. També estava a "Es Socorro Roig", pagàvem unes pessetes cada mes per ajudar al que fos. Un em va dir: "He vist es teu carnet, i l'he cremat perquè no el vegessin". Gràcies -li vaig dir jo-.

¿Quan tornàreu a Mallorca?.

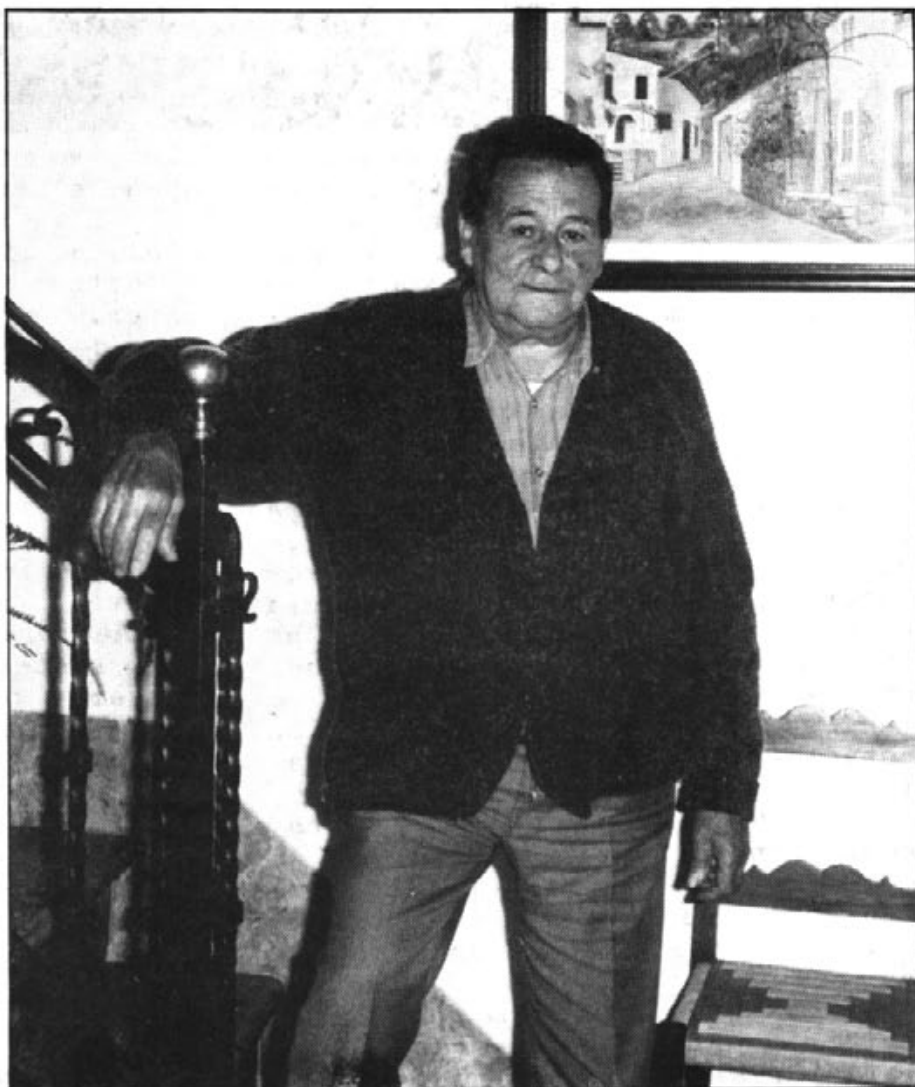
Es primers dies de juliol de 1939, un parell de dies després de Sant Joan.

¿Venguéreu llicenciat?.

Sí, vaig dur sa cartilla. Però estant aquí em vaig tornar entregar, quan va començar la segona guerra mundial. Vaig estar movilitzat un parell de mesos, però no hi vaig estar més perquè mon pare ja era seixantí.

¿Llavors vos casàreu?.

No tot d'una. Jo abans de sa guerra anava amb una al.lota

de Biniamar. Supòs que ella em va oblidar durant els tres anys. Després, quan ja era aquí, vaig conèixer aquesta pagesa (ho diu en to molt amorós), i mos casàrem. Era el dia 26 de desembre de l'any 1946, aviat farà quaranta-quatre anys.

No li sap gens ni mica de greu d'haver estat a Menorca durant la guerra. Diu que podien haver-lo enviat a altres llocs de guerra i ho hauria passat malament. "No sabem que és sort".

Repasàrem tot una sèrie de fotografies antigues que madò Antònia ens va treure. Sens dubte records encara vius del passat. Deixàrem aquell matrimoni, després de reviure tot un seguit de fets, contats per l'amo en Jordi amb una claretat i minuciositat extraordinària. Ens alegràrem de la seva bona salut després d'haver estat ingressat a Son Dureta darrerament. Els desitjàrem bones festes i que puguin arribar a les noces d'or del seu matrimoni.

Jaume Gual Mora.

L' ESCOLA

Les activitats i les ganes de treball han estat presents aquest trimestre a l'escola. Tots junts, alumnes i professors, hem treballat per aconseguir una escola més agradable i més oberta a l'exterior.

Hem tengut col.laboradors eficients i amables que han duit aires nous a les aules, alguns ja antics coneguts nostres, com és el cas de Na Catalina, que entusiasma als petits amb el fang i els resultats són uns treballs meravellosos. La sempre eficient Maria del Carme que tantes ajudes ens ha donat i que mai té un "no" quan demanam la seva col.laboració; gràcies a ella vam posar-nos en contacte amb Na Maria i en Michael.

Na Maria ha fet que el projecte, en un principi utòpic i ambiciós, de fer un betlem amb figures de pasta de pa es convertís, gràcies a la seva bona mà, en una realitat; ha estat un treball laboriós però que ella ha sabut dirigir i concloure de manera satisfactòria.

En Michael ens ha ajudat a dir algunes paraules més en an-

glès, ara ja sabem dir: "We have spent a very funny time with you".

Els alumnes del Cicle Inicial, ajudats per Na Joana de "l'estudi 6" feren reciclatge de paper. Aquests mateixos alumnes i els de pre-escolar celebraren la festa de "Tots Sants" amb uns saborosos rosaris, saborosos pels nins i laboriosos per les mestres Margalida i Magdalena.

No podem deixar d'explicar-vos una mica la meravellosa excursió que férem el dia cinc de desembre a Son Real. Allà visitàrem la necròpolis talaiòtica i vérem les restes d'un meteòrit; també passàrem per les runes de Pollentia. Alguns dels nins l'han anomenada "Indiana Jones a Son Real", amb aquest títol ja podeu imaginar-vos que va ser tota una aventura; segurament algunes mares els feren renou quan van veure'ls arribar una mica banyats, però l'aventura és això i sense aventures la vida no val res. Tots, mestres i alumnes, quan arribàrem dèiem: "Ha estat la millor excursió de totes les que hem fet".

Els alumnes de setè i vuitè, juntament amb Na Margalida i Na

Maria Antònia, estan preparant el seu viatge d'estudis, el qual serà el proper mes d'abril, és per això que intentam fer activitats per recaptar fons, una d'elles és la de recollir paper per dur-lo a vendre. Aquesta activitat té més d'ecològica que de lucrativa, però creiem que a més a més del que es pugui recollir es fomenta el treball en equip i en treim una petita ensenyança ecològica que ens agradaria que es convertís en un hàbit.

Enguany els alumnes del Cicle Inicial han confeccionat les postals de Nadal amb la tècnica de mesclar pintura a oli i aigua.

I ja per finalitzar volíem informar-vos de la constitució, el passat dia 5 de desembre, del nou Consell Escolar, que ha quedat format de la següent manera:

Presidenta: Mª Antònia Pascual Parella.

Secretària: Margalida Bujosa Estarellas.

Representants dels professors: Angela Martín Prieto.

Margalida Bujosa Estarellas.

Representants dels pares:

Isabel Garau Llinás.

Biel Alorda Martorell.

Representants dels alumnes:

Aina Morro Rotger.

Antònia Mir Bibiloni.

Representant de l'Ajuntament:

Gabriel Pocoví Pou.

El número guanyador de la panera de Nadal és el 850 i el seu propietari en Biel Alorda martorell, ¡Enhorabona!.

Bones Festes a tots.

El Claustre de Professors.

**AJUNTAMENTS
SELVA - MANCOR DE LA VALL
METGES DE GUÀRDIA**

ANY 1991

Adreça
dels
metges

Dr. RICARDO FARRIOLS: C/ M. Caballer, n° 5 - MANCOR
Dra. LUISA FABREGAT: C/ Dezcallar, n° 9 - SELVA
Dra. MARIA CUADRI: C/ J. Estelrich, n° 4 - SELVA

SERVEIS D'URGÈNCIES: TELEFONAR A L'ÚNIC NÚMERO

28 13 13 - BUSCA - 717

DISSABTES, DIUMENGES I FESTIUS INCLUÏTS: De les 14 h. del dissabte fins a les 9 h. del dilluns

DIES FEINERS: De les 17 h. fins a les 9 h. del dia següent

LES GUÀRDIES SÓN EXCLUSIVAMENT PER URGÈNCIES,
ELS MALALTS NO URGENTS SERAN ATEsos EN HORES DE CONSULTA

Grup d'Esplai S'Estel

L'ESPLAI DE MINI-COLONIA

Era un matí asolellat, el passat 6 de Desembre, quan a la plaça de l'Ajuntament, començaren a arribar al.lots i monitors, tots carregats fins alt, amb les cares ben alegres, tots fent plans pel quatre dies que passariem junts de Campament.

Quan tocaren les onze i mitja, una filera de cotxes s'ompliren, i tot partint de cap a Inca, a s'estació arribàrem.

Un vagó omplírem, al.lots, monitors i motxiles, i a les dotze en punt de cap a Palma tots partírem.

Quan a ciutat arribàrem, les motxiles ens penjàrem, i a s'estació de Sóller sense donar-nos compte arribàrem.

Quan tots estàrem col·locats dins un vagó, tots començàrem a cantar i sense adonar-nos a Sóller vam arribar. Entre collir motxilles i mirar si hi érem tots, el Trenvia ens deixà i era hora de dinar, i tots morts de fam estàvem, i a la plaça de l'església ens posàrem a menjar.

Amb la panxa ben plena, el pròxim trenvia agafàrem i al port a la casa arribàrem i ens vàrem instal·lar, al.lots per amunt, al.lots per avall, sa casa volien mirar, un cop distribuïts, al parc ens vam anar.

Després d'haver sopat, en Joan Pons va arribar i a tots els al.lots saludar, i n'Antonia Ferrà una glossa li recità:

Quan vosté s'en va anar de Mancor
Jo era molt petiteta
no sé si em recordarà
som filla d'en Pep Ferrà
i de n'Antonia Figueta.

Després d'haver jugat i cantat un poc, a dormir ens anàrem tots, encara que era ben tard i més de dos la son havien acabat

L'endemà ben aviat ens aixecàrem, d'excursió havíem d'anar, en Joan Pons ens havia de dur a visitar una font, que més tard no vàrem trobar, però molt vàrem caminar i saps què en feren de feina els polvos talcos en arribar!.

Quan arribàrem a la casa, el dinar trobàrem preparat i al cap d'unes hores, un bon susto ens vàrem dur, en Joe Petit, havia caigut, fent de Tarzán en el Parc. Quan l'aixecàrem de terra tot li feia mal, i després d'haver-ho curat, al metge el volíem dur i ell en sentir parlar de metges tof el mal l'hi havia fuit.

Quan arribà el vespre, tothom estava cansat i després de sopar i fer un poc de bulla, ens anàrem tots a dormir, aquest vespre si que dormírem arreu, tothom en tocar llit va quedar tot adormit.

L'endemà ja eren les nou i mitja quan ens possàrem a berenar i després ens anàrem tots a passejar pel Port (Ja que aquest dia venguérem més monitors a preparar el dinar).

Quan acabàrem de dinar pujàrem a n'es Trenvia i cap a Soller a passejar, ja que el primer dia no tinguérem temps de visitar.

Duguérem en Joe a n'es Metge, perquè es queixava d'una mà, Es metge ens aconsellà dur-lo a Son Dureta, i efectivament tenia rompuda una mà.

Quan tots ja estàvem cansats de tot Sóller trescar, cap a n'es Port tornàrem, es sopar vàrem preparar i després amb sa panxa ben plena, en Joan Pons, Diapositives ens mostrà.

Tots quedàrem espantats de veure i sentir tot el que ell havia viscut per les terres Peruanes, els al.lots no s'aturaven de fer-li preguntes que ell tot content contestava.

L'endemà ens aixecàrem ben prest per començar a netejar la casa, ja que a les dotze i mitja havíem de partir de cap a Sóller.

Quan tenguérem sa panxa plena i sa casa ben arreglada, ens carregàrem les motxilles i després de despedir-nos d'en Joan, cap a Sóller partírem, no tan contents com arribàrem, ja que l'hora de partir sempre és més trista.

Deixàrem darrera quatre dies que havíem passat tots plegats i on tots disfrutàrem, des del més petit fins al més gran.

Tan sols ens queda dir que ens va agradar molt aquesta "Mini-Colònia" a n'es Port de Sóller i que ho varem passar molt bé. Esperam repetir-ho l'any que vé i, passar-ho, al manco, igual de bé.

MOLTS D'ANYS A TOTS.

El Grup de Monitors

SALUT

"SALUT I EDUCACIO"

El nin que es troba en edat escolar, -- entre els 6 i els 14 anys, viu en una etapa en la qual la capacitat d'aprenentatge i d'adquisició d'hàbits és molt més gran -- que a l'edat adulta; per això va a l'escola: per aprendre els coneixements i els hàbits socials que necessitarà per a la seva vida adulta.

Moltes vegades els pares i els educadors pensen en l'educació com a l'assimilació de coneixements i oblidam l'adquisició d'hàbits, sobretot els hàbits de salut (perque la salut es pot conrear i practicar, cosa que també oblidam sovint). I aquests hàbits de salut adquirits durant la etapa infantil poden condicionar tant el desenvolupament de l'infant com després la salut de l'adult i del vell que arribarà a ésser. Si oblidam el desenvolupament d'aquests hàbits, ens limitam a transmetre a l'infant els mals hàbits que els adults -- solem haver adquirit durant la nostra pròpia infantesa i que ells aprenen amb la -- capacitat i rapidesa que els caracteritza.

En parlar d'hàbits de salut no em refereisc ja a la higiene corporal ni als hàbits d'alimentació i repòs.

El repòs nocturn, (dormir les hores que el cos requereix per tal de restablir-se --

de l'activitat del dia) és un fet que condiciona el rendiment escolar. Els nins han de dormir de nou a deu hores diàries i els pares no hem de consentir que aquestes hores siguin robades al repòs per la televisió. A més es molt bo que els més petits -- facin una curta migdiada ja que aquesta -- augmentarà la seva capacitat de concentració en la feina de la tarda.

Una de les causes que minven el rendiment a l'escola és la deficient alimentació que sol rebre l'infant per berenar els matins. Els experts en nutrició recomanen, consumir el matí una quarta part de les calories que hem de consumir durant tot el dia i això es refereix tant als infants -- com als adults. Ara bé: és molt difícil -- canviar els hàbits de tots els adults que amb un cafè amb llet aguanten fins a l'hora de dinar, però no ho seria si de petits ens haguéssim avesat a fer un berenar complet el matí.

Un berenar complet hauria de dur hidrats de carboni (per exemple pa, cereals, o pastes), proteïnes (llet, embotit o formatge), greixos (llet, formatge, oli) i -- també sucres senzills que ràpidament es -- transformin en glucosa (fruita fresca, mel o melmelada) a fi de procurar a l'infant --

tots els principis immediats i l'energia - que necessita per fer la seva feina. El treball intel·lectual (i l'aprenentatge és una forma de treball intel·lectual), consumeix gran quantitat de glucosa i aminoàcids. Si la glucosa no es troba a la sang en quantitat suficient, porcedent directament de l'aparell digestiu, es posen en marxa complicats mecanismes metabòlics que impliquen el fetge i els múscles i que per la seva part consumeixen també energia i atenció per part del sistema nerviós central. D'aquesta manera veiem que si un infant no té una alimentació adequada el matí, aquest fet pot explicar perfectament un baix rendiment a l'escola.

Es evident que hi ha molts més factors, que condicionen el rendiment escolar, entre ells els estímuls de pares i educadors l'adequació dels continguts dels programes a l'edat mental (que no sempre corr al mateix ritme que el creixement físic), l'equilibri emocional etc. però aquests factors estan sempre molt relacionats, de manera que una manca de glucosa produeix, per exemple, irritabilitat i manca de concentració i una cosa agrava l'altra amb la qual cosa s'entra en una mena de cercle viciós que probablement no es trencarà fins l'hora en que el nin sortirà al pati i aliviarà alhora la seva tensió i la seva hipoglucèmia (així anomenam els metges la falta de glucosa a la sang).

Sovint els pares i mestres que es tenen per moderns i que tenen una visió de la salut més aviat condicionada per les campanyes que es fan en contra de la càries - (que d'altra banda estan molt bé, però que sovint donen una visió de la persona o del cos humà com si en lloc de ser una màquina amb moltes peces que han de funcionar - totes alhora i en perfecta harmonia, fòs sin tota una col·lecció de maquinetes independents que ara en faig funciolar una i després una altra) intenten substituir el berenar del matí per una o unes peces de fruita. Està molt bé menjar fruita i menjar-ne a totes hores, però sense que aquesta arribi a substituir totalment els altres aliments.

O sigui que si voleu que el vostre fill vingui a l'escola satisfet, procurau enviar-li ben dormit i ben berenat perquè, de passada, li fareu adquirir un hàbit saludable que podrà disfrutar durant tota la seva vida i transmetre amb molta més facilitat al seus propis fills.

Bel Garau

Metgessa.

UNA GLOSADA VUIT-CENTISTA.

Oferim a continuació la transcripció d'unes gloses que es troben a l'Arxiu Parroquial de Mancor, encara que no tinguin res a veure amb assumptes eclesiàstics, escrits amb lletra del segle XIX. El tema és simplíssim: les queixes del glosador a un amic que està pel paratge de Lluc per la seva falta de noves. Al final diu que l'autor és Joaquin Sorell i que estan en possessió de Jaume Mateu, ambdós totalment desconeguts per nosaltres. Hem actualitzat l'especial ortografia en què estan escrites i que resultaria difícil esbrinar en el seu sentit exacte.

1a

Jo sempre recte camín
per no errar sa petjada
que de pena he passada
s'estar una temporada
absent del qui més estim
m'has de dir Lloatxim
que sospita et tenim
si sa ploma t'han robada

2a

En claretat t'ho diré
si Déu em dóna salut
m'has de dir en gratitud
en aquest terme de Lluc
si s'ha acabat es paper
i jo te n'enviaré
si és que no n'has tengut.

3a

Sa meva naturalesa
no és d'ésser tan desagraït
conforme amb tu haurem vist
si ningú t'ha impedit
que serà estada peresa
no és honra ni noblesa
plànyer un bocí d'escrit.

4a

Diràs de què estàs sentit
que jo el mal et vull pagar
o si sa culpa hem de dar
que t'oblida un amic
que està molt entristit
si macilent deus anar.

5a

Jo no sé l'intent teu
i el te vull preguntar
perquè em dones què pensar
si algun amic hi haurà
qui serà a es teu gust
i lo que sabrà més greu
si el motiu no vols donar.

6a

Per tots es vents he pensat
i no puc endevinar
si sa culpa haurem de dar
a n'Arnau si estau pactats

perquè aquests desbarats
un amic no els farà.

7a

Lloatxim que t'emprendrà
amb aquest no dir-me res
que seràs tan bon pagès
com n'Arnau es meu germà
qui no ha volgut contestar
que el tenc per loco o ja ho és.

8a

Arnau que hi hauré d'anar
a fer-te agafar es paper
jo que sempre t'escriuré
i no em voldràs contestar
tu sempre has de procurar
quan pugues tractar-me bé.

9a

De lo que et venc a parlar
si no t'ho dic no ho sabràs
mos has de dir si vendràs
si t'ho volem comportar
i has de contestar
tan prompte com podràs.

10a

De tot quant aquí veuràs
res en mal has de trobar
per quan un amic ho fa
de tot el perdonaràs
i per això ja veuràs
que és per riure i falgar.

11a

Es gatarro des fuster
que no hi vengia hem pensat
perquè anant desfressat
més vi s'haurà engavatxat
que en cinquanta anys no haurà estat
dins ses fustes d'un celler.

12a

Es barco i es vaixell
dins la mar se donen foc
ja he acabat es cabdell
ja veig que vos riureu d'ells
però es motiu és molt poc.

ARA HA FET VINT ANYS ...

Durant el darrer trimestre de 1970 es produïren a Mancor els següents esdeveniments:

Amb motiu de l'elaboració del Cens General d'Edificis i Vivendes es donà nom a diversos carrers que no en tenien o que es podien confondre. Aquests foren els carrers del Dr. Josep Mateu, Es Colomer, Turixant, Biniatzent, Sa Murada, Mestre Manuel Cavaller, Travessia de Sant Probo, Plaça d'Espanya.

El 27 d'octubre, en la Assemblea General celebrada al TELECLUB, foren elegits Gabriel Fiol i Teresa Amengual com a President i Vicepresidenta respectivament de l'Entitat.

El 30 de novembre fou nomenat pel càrrec de Jutge de Pau en Jaume Grau Martorell en substitució d'en Jaume Arrom Martorell.

Morí, el dia 19 de novembre, als 68 anys d'edat, en Miquel Reynés Solivellas. Havia estat batle de Mancor entre els anys 1958 i 1965. El dia 21 de desembre morí el nin Jordi J. Darder Poquet als 12 anys, mort que causà gran consternació entre la població. També morí en Joan Mas Bergas, als 82 anys; era natural de Maria de la Salut i feia poc temps que vivia al nostre poble.

Els naixements en el trimestre foren: el dia 5 d'octubre el de N'Antònia Gual Horrach, filla de Bernat i Francesca. El de Josep Simó Torres Reynés, fill de Celestí i Maria, el dia 29 de novembre. El dia següent, 30 de novembre, nasqué Na Maria Robledo Fernández filla de Manuel i Maria del Carme. A punt d'acabar l'any va néixer Iolanda Catalina Mora Rowan, filla de Joan i Dorothy.

(De "Nuestro Pueblo").

MANCOR DE LA VALL - ANY 1990.

Malgrat que sien de tothom conegudes les activitats de "Sa Nostra" a Mancor de la Vall, volem fer un petit balanç, a les pàgines de la revista MONTAURA, de les que s'han realitzat al llarg de l'any que acaba, bé organitzades de forma directa, bé en la col·laboració d'altres institucions o entitats.

Esports.-

- Col·laboració al campionat de Trial.
- Tirada al plat.
- Publicitat en el camp de futbol del Montaura.

Escoles.-

- Visita dels alumnes del Col·legi Montaura al centre de Cultura de "Sa Nostra" de Palma, amb motiu de l'exposició d'Astrologia.
- Ajuda a l'Associació de Pares del mateix centre per a la compra d'un Televisor.
- Proporcinar la possibilitat de l'ascensió en globus als escolars, dins la Diada de Trui 1990.

Pensionistes.-

- Estreta col·laboració amb l'Associació dels Amics de la Tercera Edat i l'Ajuntament, en la celebració de totes les activitats que aquest col·lectiu dur a terme.

Culturals.-

- Celebració d'un curs de cuina.
- Col·laboració a les festes principals del poble, i concretament, Sant Antoni, Sant Joan i Festes de Nadal.
- Mostra sobre Gran Bretanya, amb l'Exposició de distints posters de la vida del dramaturg anglès, William Shakespeare.
- Homenatge a la Velleja.

Altres Activitats.-

- Sorteig campanya milionaris el qual un veí del poble va obtenir un premi de 100.000 ptes.
- També, mitjançant el sorteig de nòmina viva, va aconseguir un "vídeo" un altre client de "Sa Nostra" resident al poble.
- Cal fer menció especial de la posta en marxa de la campanya "Diver", destinada al sector infantil del poble, en la qual, de forma directa i sense sorteig, es recompensa l'estalvi dels petits.

TEMPERATURES : PLUGES

A MANCOR DE LA VALL

Miquel Saurina Vallori.

5. El baròmetre

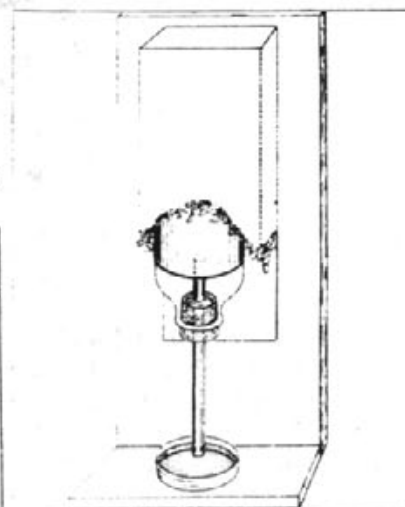
TEMPERATURES

ANY 1.990

MES	MITJA MINIMA	MITJA MAXIMA	MINIMA MES DIA	o C.	MAXIMA MES DIA	o C.
Gener	7'1	16'1	22	4	26	21
Febrer	10'3	19'1	2	6	6	23
Març	9'8	18'3	3	5	22	25
Abril	10'2	18'7	11	8	27	24
Maig	14'7	24'1	2	10	18	28
Juny	18'7	28'7	1	15	30	34
Juliol	21'6	32'0	12	18	25	35
Agost	21'9	31'3	27	20	20	35
Setembre	20'4	28'8	26	18	21	31
Octubre	16'6	23'5	28	13	1	28
Novembre	11'2	16'8	29	5	1	23
Desembre	6'7	11'9	21	3	30	17

MITGES DELS ANYS
1.986/1.989

MINIMA	MAXIMA
7'1	13'6
7'0	14'2
8'7	17'0
10'3	20'1
13'9	24'4
17'1	28'5
21'0	31'8
22'0	32'3
19'1	28'3
15'6	23'4
11'3	18'1
9'1	15'2

Todos los lectores que han var. llegado hasta aquí saben que un barómetro es un instrumento que sirve para medir las variaciones de la presión atmosférica. A lo mejor se acuerda experimentar un barómetro cuya construcción presentemos.

Se trata de reproducir lo del punto 5. Es una botella de un litro protegida por una caja de cartón y bien aislada del exterior. Se tapa con un corcho por el que se hace pasar una varilla de vidrio. Todo debe estar bien ajustado para que no pase aire. Si es necesario, tapar las juntas con goma de pegar o silicona. El recipiente inferior puede ser una tapa de bote de conservas. Se coloca aceite en la tapa inferior. Dentro del tubo subirá hasta un punto de equilibrio. El nivel alcanzado indica la presión atmosférica de ese día. Si al día siguiente la presión es mayor el nivel en el tubo será más alto. ¿Verdad? Estas diferencias de nivel en el tubo nos sirven para reconocer las variaciones de la presión.

PLUGES

MES	ANY 1.986	ANY 1.987	ANY 1.988	ANY 1.989
Gener	113 litres	259 litres	68 litres	14 litres
Febrer	101 "	155 "	11 "	53 "
Març	28 "	36 "	44 "	39 "
Abril	83 "	24 "	123 "	85 "
Maig	11 "	41 "	83 "	92 "
Juny	11 "	1 "	80 "	4 "
Juliol	64 "	25 "	2 "	2 "
Agost	1 "	- "	11 "	14 "
Setembre	171 "	57 "	79 "	172 "
Octubre	170 "	60 "	20 "	5 "
Novembre	123 "	119 "	54 "	141 "
Desembre	107 "	116 "	65 "	115 "
	983 litres	963 litres	640 litres	73 litres

MITJA DELS
ANYS 1.986/89

ANY 1.990
113 litres
80 "
37 "
79 "
57 "
24 "
23 "
7 "
120 "
64 "
127 "
100 "
831 litres

ANY 1.990

ANY 1.990
120 litres
13 "
48 "
102 "
23 "
4 "
1 "
21 "
49 "
267 "
125 "
50 "
823 litres

ALGUNES COMENTARIS DELS ANYS 1986 - 1990.

- * La mitja de pluja anual d'aquests 5 anys, ha estat... 829 litres.
- * El mes de més pluja, va esser l'octubre del 90, amb ... 267 litres.
- * El mes més sec, va esser el d'Agost de 1987, amb ..... 0 litres.
- * El dia que va caure més aigua, el 9-10-90, amb ..... 146 litres.

* La pluja, sumada mes per mes, durant els mentats anys, ens dona la següent classificació:

1er	Novembre	632 litres
2n	Gener	574 litres
3er	Setembre	528 litres
4rt	Octubre	523 litres
5è	Desembre	451 litres
6è	Abril	417 litres
7è	Febrer	333 litres
8è	Maig	250 litres
9è	Març	195 litres
10è	Juny	115 litres
11è	Juliol	94 litres
12è	Agost	47 litres

* La pluja, classificació per anys, ens dona així:

1er	1986	983 litres
2n	1987	963 litres
3er	1990	823 litres
4rt	1989	735 litres
5è	1988	640 litres

EL FUTBOL

EL MONTAURA EN EL SEGON LLOC DE LA CLASSIFICACIO.

El MONTAURA, començant l'any nou, es troba el segon a la classificació amb els mateixos punts que el primer, el Ferriolense, amb 21 punts. Cal destacar, que els rers partits de l'any 1990, han servit perquè el MONTAURA mantingués el seu bon joc, aconseguint unes victòries molt importants que ens permeten gaudir d'aquesta situació privilegiada a la Lliga.

Els partits jugats pel MONTAURA des del passat número de la tardor, han estat els següents:

S'Horta	3	MONTAURA	3
P. Calvià	1	MONTAURA	2
MONTAURA	7	Bunyola	1
CIDE	5	MONTAURA	1
MONTAURA	3	Porreres	0
Port Sóller	1	MONTAURA	4
MONTAURA	1	Génova	0
Sta. Eugènia	1	MONTAURA	0
Llucmajor	0	MONTAURA	2

Com podem veure d'aquests darrers nou partits, el MONTAURA n'ha guanyats 6, n'ha empatat 1 i n'ha perdut 2. Sens dubte un balanç bastant positiu, encara que s'hagués pogut millorar.

Donarem a continuació un petit resum dels partits:

S'Horta 3 MONTAURA 3

Empat en un difícil camp, amb un públic molt exaltat i un àrbitre amb una actuació nefasta, va mostrar 13 targetes grogues, expulsant a Martorell i Amengual. Després d'anar guanyant 0-2, perdérem una clara oportunitat d'aconseguir els dos punts.

Els gols els marcaren n'Amengual, Arrom i Morro.

P. Calvià 0 MONTAURA 1

Partit desastrós el jugat a Santa Ponsa contra un equip bastant fluixet. Tenguérem moltes ocasions de marcar, però no poguérem aconseguir els gols que donen la tranquil·litat. El més important, els dos punts aconseguits. El partit va ésser dolent.

Va marcar el gol en Biel Moranta.

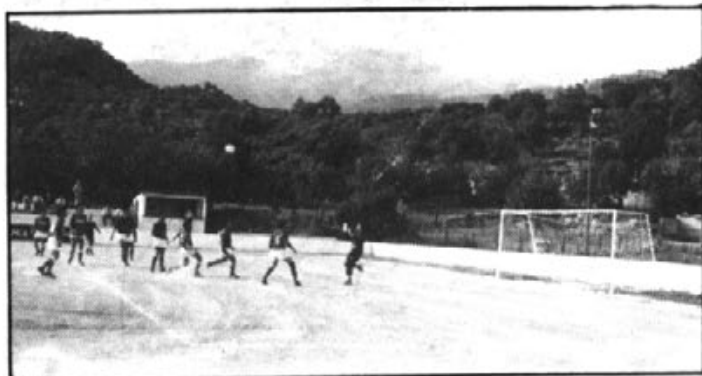
MONTAURA 7 Bunyola 1

Partit molt disputat contra el Bunyola, un equip bo, sens dubte el resultat no reflecteix el joc de l'equip contrari. El Montaura va estar molt encertat cara a la porteria contrària. Es va lesionar, de manera espectacular, el jugador del Bunyola, Bujosa; ens alegrem de què ja es trobi totalment recuperat.

Feren els gols: Estrany, Manolo, Moranta, Amengual, Moreno i Arrom (2).

Cide 5 MONTAURA 1

El MONTAURA va jugar aquest partit a les 10 hores davant un equip molt jove i va jugar el primer temps més xarec que coneixem. Ja als cinc minuts, perdíem per 2 a 0, acabant el primer temps 3-0. A la segona part milloràrem bastant, però no fou suficient per remuntar el resultat. Del Cide cal dir que és un equip jove, amb jugadors tècnics i molt disciplinat.

Sens dubte serà un dels gallets de la categoria.

El gol de l'honor el marcà en Manolo Moreno.

MONTAURA 3 Porreres 0

Gran partit del MONTAURA al camp de Turixant que presentava, quasi com sempre, una gran entrada.

El Porreres ens va plantar cara en tot moment, es va mostrar com un equip molt fort, amb jugadors experimentats i si no va aconseguir un resultat positiu, va ésser pel gran partit que va jugar el MONTAURA. Hi havia molt de públic visitant que en tot moment es deixà sentir.

Feren els gols: Estrany, Julio i Perelló.

Port de Sóller 1 MONTAURA 4

Es va rompre la mala sort que tenia el MONTAURA als partits jugats el matí. A les 10'30, hora del tot intempestiva, es va jugar amb un camp molt enfangat. L'equip va quedar sorprès amb els gols del MONTAURA, ja que el primer temps finalitzà 0-3. Com a anècdota el tercer gol el marcà el porter, Joan Martorell amb una treta des de la porteria.

Bon partit del MONTAURA i que en tot moment va saber adaptar-se al fang i al camp pesat.

Feren els gols: Joan Martorell, Biel Moranta i Pere Amengual (2).

MONTAURA 1 Génova 0

Altra important victòria contra un equip potent que l'any passat jugava a primera Regional. Té jugadors importants que segurament faran que es mantegui amunt a la classificació

Partit molt disputat, bon joc dels dos equips. El partit només es desnivellà amb un gran gol de falta que va entrar per l'esquadra, del jugador local Arrom.

Un gol que valia dos punts i que va ésser molt apludit per la gran quantitat de públic present al camp.

Santa Eugènia 1 MONTAURA 0

Tercer partit que perdem da-

vant d'un equip inferior, però que va tenir la sort de marcar el gol i el MONTAURA no va saber aprofitar les nombroses ocasions que tingué al primer temps. Sens dubte un resultat enganyós i injust. Però el futbol és així, i no es pot canviar. Bona primera part del MONTAURA, que de poc va servir.

Llucmajor 0 MONTAURA 2

Bon partit jugat a Llucmajor entre els dos equips que en tot moment jugaren a futbol i el MONTAURA va tenir més sort de cara al gol. Es va jugar a les 17'30, amb llum artificial. Dos punts molt importants que ens permeten seguir mantenint aquests llocs de privilegi.

Marcaren els gols: Julio i Segarra

En el moment de tancar el resum, la classificació, en els primers llocs, és la següent:

1.- Ferriolense	21	punts
2.- MONTAURA	21	"
3.- Port de Sóller	20	"
4.- Cide	20	"
5.- Génova	20	"

Com podeu veure, aquesta temporada és molt disputada entre els cinc primers equips, així i tot no en podem oblidar d'altres com el Porreres, Algaida i Llucmajor.

Abans d'acabar volem informar-vos de què s'han incorporat dos nous jugadors a l'equip, en Toni Servera i en Julio Garcia. Toni Servera juga al mig camp i procedeix del Llosetense. Julio Garcia juga de davanter i procedeix del Pla de Na Tesa. A tots dos els desitjam molta sort en el seu nou club i que puguin estar amb nosaltres per a molts d'anys.

Demanam a l'any nou que ens doni força i sort per seguir encapçalant la classificació i el públic que continui recolçant sempre a l'equip com ha fet fins ara.

Com sempre ;Força, MONTAURA!.

Joan Martorell Vallori.

BASQUET

Esports

EL CLUB BASQUET JOVENTUT MONTAURA, ha començat la lliga 90-91, havent conseguit els següents resultats:

Dia 7 Octubre	CAMPANET-MONTAURA	57-33
" 14 "	MONTAURA-SON CARRIO	57-61
" 21 "	SON GOTLEU-MONTAURA	53-34
" 28 "	MONTAURA-PALMA B.C.	42-92
" 1 Novembre	JOAN CAPO-MONTAURA	79-45
" 4 "	MONTAURA-POLLENÇA	49-70
" 11 "	BINISSALEM-MONTAURA	17-33
" 18 "	MONTAURA-AL.FEMENIAS	55-44
" 25 "	SON RAPINYA-MONTAURA	87-25
" 2 Desembre	MONTAURA-P.NA TESA	57-61
" 6 "	ESPORLES-MONTAURA	56-48
" 9 "	BUNYOLA-MONTAURA	39-34
" 16 "	MONTAURA-PUIGPUNYENT	47-36

SEGONA VOLTA

" 23 Desembre	MONTAURA-CAMPANET	48-49
" 30 "	SON CARRIO-MONTAURA	56-47

La relació de punts i rebots aconseguits pels jugadors locals és com segueix:

B. Martorell	203	punts	64	rebots
Ll. Morro	110	"	36	"
Ll. Colom	7	"	9	"
T. Morrovic	31	"	6	"
P. Amer	20	"	26	"
B. Mateu	24	"	77	"
P. Quetglas	62	"	106	"
J. Grau	5	"	13	"
T. Palou	120	"	104	"
T. Gual	20	"	22	"
T. Perelló	40	"	59	"

Per acabar volem recordar que el C.B. JOVENTUT MONTAURA és l'equip de Mancor de la Vall i que quasi juga sense espectadors ¡Veniu a animar el vostre equip!.

Guillem Morro Mora.

PER LLEPAR-SE ELS DITS

Estudi de Joan Miralles sobre la cuina mallorquina del segle XVIII

La cuina del segle XVIII, amb cuiners gairebé del segle XXI estigué present el passat 18 de maig a la Casa de Cultura de Magaluf.

Joan Miralles, catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat Balear presentà una recent publicació on es recopilen les receptes de Frare Jaume Martí i Oliver (1712-1788), home "molt instruit en coses de ventre i paladar" segons s'indica als manuscrits ara publicats.

Miralles —encarregat d'aquest estudi gastronòmicofilològic explicà al públic assistent les principals característiques d'una cuina que paradoxalment té com a principal tret no ésser significativa del segle XVIII, "car en aquella època —afirmà Miralles— a Mallorca es passava molta rusca i la cuina d'aquest tipus, rica en ingredients i greixos, només se la devien poder permetre a les Cases Senyoriales, i això els dies de jubileu". No obstant això el llibre té gran interès des del punt de vista lingüístic i també per a poder conèixer els instruments i tècniques culinàries del segle.

Endemés, les receptes que fra Jaume Martí presenta es caracteritzen gairebé totes per ésser viables a la cuina actual, això vol dir que, amb ingredients de tots coneguts i fàcils de trobar a qualsevol botiga, hom pot avui cuinar a la manera del XVIII i tastar la "graxonera de Auberginias", "Paupillas o bocins de Muya", el "Menjà Blanch", o el "Pipi-Pipi". Plats tots ells que pogueren degustar els assistents a aquesta presentació.

Els alumnes de l'Escola de Formació Professional, en la branca d'hostaleria, confeccionaren tot seguint les indicacions del receptari un menú complet: "Después de pelades las auberginias i fet trossos enferioats i frits tendrás pebres...". El més difícil —afirmaren els joves cuiners— per a fer els plats a partir d'aquestes instruccions és que no hi ha mai indicacions de les quantitats que s'han de menester".

Només en el cas dels plats dolços els ingredients són explicats amb més detalls.

Al marge de l'anècdota, el Receptari de Cuina del segle XVIII del frare felanitxer suposa donar a conèixer al públic part de la història de Mallorca del moment, car a través dels ingredients o de les mateixes paraules que els anomenen es podran saber en un futur detalls de la nostra història, d'aquesta història en minúscules que configura l'esser d'un poble.

Així, l'aparició de una recepta anomenada "Figatella" fa pensar en la influència italiana car —així ho explicava Miralles— aquest plat té relació amb altres receptaris de països mediterranis, concretament Itàlia".

Una altra influència manifestada és la islàmica, ja que al llibre es recullen molts d'escabetsos, plat molt típic d'aquella cultura. Curiós és també el fet que la patata, importada d'Amèrica, encara no fos popular al segle XVIII, cosa que és després de constatar que només aparegui en dues ocasions al llarg de les 330 receptes inventariades que es divideixen en aguiats, pastes i confitures, i la procedència de les quals, afirmà Miralles, són vuit manuscrits de diversa procedència: Can Vivot, Pere Alcantara Penya i altres.

MFM

Reproduïm a continuació algunes receptes del llibre del Frare Jaume Martí i Oliver, el llenguatge i l'ortografia en elles emprat és el que figura als manuscrits originals:

Graixonera de auberginias

Después de pelades las auberginias i fet trossos enferioats y frits tendrás pebres vermells trossats y fora pell, tendrás tomàtiga per las brases com los pebres, y fets bosins dels pebres i tomàtigas lo poserás tot dins la graxonera, debetrás ous, poserás sal, aspicias i cañella, ferás una murterada de ayoli, el posarás tot en una graxonera y la courás al forn, que sia axuta.

Paupillas o bocins de muya

Farás llenas de carn de cura tan llargas, primas y amples com porás, las atuperás ab lo guinavet de pla. Capolarás xuya, juevert, ays, moradux y sobresada, hey mesclarás después alguns piñons sensers. Esto tot junt lo tremperás de espicias y sal picada: quant lo tengas trempat, posarás a ca llenca part de este ferciment, las ambolicarás i lligarás ab fil, com los blanquets de tela. Compostas de este modo las

fregirás ab sehím o suh de xuya y, en tenir olor, hey posarás brou o aygo calenta, fins que las tam y, en ser cuitas, las tremperás de espicias, sefrà y sal; lo dexarás coure al poch foch y, cuitas, hey posarás cañella y a la mesa.

Menjà blanch

Per una escudellet de llet que posarás en una casola o parol, correspon una unsa de sucre ben esmenusat; esto suposat, posarás es sucre dins se llet, fus, el colerás, el tomarás a posar en es parol, el que posarás en es foch; la farina de arròs posarás a la llet, que sia freda, una conna de limona y un canó de cañella; mentres courà la remenerás ab una espátula o peleta de fust per baix des parol perquè no es crem ni s'i aferr. En eser ben espès, posarás dins un plat un retjet de aygorós y l'ey traburarás, remenant sempre el plat perquè es pos igual, llevant antes sa limona y cañella. Per conexer se és cuit, en eser espès, ab la espátula en tirarás 2 o 3 gotas dins un plat, hey bufarás y, si és cuit, veurás que, si el llevas ab so dit, se desferra, y axí no lo llevarás o abocarás que no vejas que se desferra.

Pipi-Pipi

Posarás quartos o congrets en un plat a sostres y hey abocarás es menjà blanch quant sia cuit.

...

Aquests plats han estat elaborats seguint les indicacions escrites per Fra Jaume Martí i Oliver i utilitzant tècniques culinàries de les més semblants a les existents al segle XVIII.

Imatges d'ahir

IMATGES D'AHIR.

També sols queden en el record aquelles noces celebrades a mitjan matí d'un dia feiner, precedides per la publicació de les amonestacions a les misses de tres diumenges consecutius. Aquest acte protocolari requeria ésser anunciat als amics i familiars amb la consabuda frase de "diumenge mos tiren baix de sa trona", atenció a la qual es responia amb l'altra frase, també feta "idò anirem a empillar-vos". Després de la cerimònia religiosa ja es sabia: xocolatada amb ensaïmades a Can Bernat o damunt Can Coleta. Si es volia quedar bé, la cosa acabava amb gelat i "quartos". Finalitzava el ritual amb la visita als nuvis a la seva nova casa on rebien les enhorabones i besades dins del "quarto" bo.

El quasi invariable àgape fou substituït, en els anys seixanta, pel berenar d'entrepans ("bocadillos"), per allò de què feia més modern. Després es passà al dinar o sopar i ara ens trobam en el quasi obligat menú d'arròs brut i porcella, fins que arribi altra moda.

A aquesta fotografia veim les amigues de n'Antònia Gual Martorell, que es casà el dos d'octubre de 1957, i que, després de la xocolatada a Can Bernat, posen davant del fotògraf per recordança de la festa. Són, d'esquerra a dreta: Maria Mateu "Relotgera", Maria A. Canals de "Sa Font Garrover", Margalida Martí "Pollet", Maria Mateu "d'Escorca", Pilar Mairata "des Rafals", Joana Reynés "Gallineta", Maria Reynés "Balaguera", Petra Morro "de davant Cas Metge" i Maria Moranta "Rata".

En Biel de Son Nadal.